

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
Кафедра всесвітньої історії

На правах рукопису

МАЗУРОК ВАЛЕНТИН ВОЛОДИМИРОВИЧ

РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОЇ ІСТОРІЇ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Спеціальність: 032 Історія та археологія
Освітньо-професійна програма «Публічна історія»
Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
РАЗИГРАЄВ ОЛЕГ ВОЛОДИМИРОВИЧ,
доктор історичних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____

засідання кафедри _____

від _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

(_____) _____

ЛУЦЬК-2024

АНОТАЦІЯ

Мазурок В. Розвиток публічної історії в незалежній Україні. На правах рукопису.

Актуальність теми «Розвиток публічної історії в незалежній Україні» зумовлена необхідністю осмислення та популяризації історії в умовах національної самоідентифікації та формування громадянської свідомості. Публічна історія стає важливим інструментом для осмислення національної пам'яті, збереження історичної спадщини та формування колективної ідентичності українців у контексті сучасних політичних та соціальних процесів. Вивчення цього феномену дозволяє зрозуміти, як історія інтерпретується в публічному дискурсі, як її використовують в медіа, в освітньому процесі, в культурних інституціях та громадянських ініціативах.

Кваліфікаційна робота зосереджена на аналізі основних етапів розвитку публічної історії в Україні після здобуття незалежності, дослідженні її ключових компонентів, зокрема музеїв, проєктів, видавничих ініціатив та ролі медіа у формуванні публічної історії. Особлива увага приділена проблемам інтеграції історичних досліджень у освітній процес ЗВО, взаємодії істориків з медіа та суспільством, а також критичному осмисленню минулого в умовах постколоніального виміру.

Перспективи подальшого дослідження включають вивчення ефективності публічної історії як інструменту національної освіти та формування активної громадянської позиції, а також аналіз її впливу на політичні та соціальні процеси в Україні.

Ключові слова: публічна історія, історична політика, етика публічної історії, публічна історія у ЗВО.

ABSTRACT

Mazurok V. Development of Public History in Independent Ukraine.
Manuscript.

The relevance of the topic «Development of Public History in Independent Ukraine» is determined by the necessity to comprehend and popularize the country's history in the context of national self-identification and the formation of civic consciousness. Public history has become an important tool for understanding national memory, preserving historical heritage, and forming the collective identity of Ukrainians in the context of current political and social processes. Studying this phenomenon helps to understand how history is interpreted in the public discourse, how it is used in the media, in the educational process, cultural institutions, and civil initiatives.

The qualification work focuses on analyzing the main stages of the development of public history in Ukraine after gaining independence, studying its key components, including museums, projects, publishing initiatives, and the role of the media in shaping public history. Special attention is paid to the integration of historical research into the educational process of higher educational institutions, the interaction between historians and the media and society, as well as the critical reflection of the past in a post-colonial context.

Further research perspectives include examining the effectiveness of public history as a tool for national education and the formation of an active civic position, as well as analyzing its impact on political and social processes in Ukraine.

Keywords: public history, historical policy, ethics of public history, public history in higher education institutions

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОЇ ІСТОРІЇ ЯК НАУКИ	8
1.1. Історіографія та джерельна база досліджуваної теми.	8
1.2. Визначення сутності основних понять, що стосуються теми дослідження.....	12
1.3. Методологічні основи та наукові підходи до розвитку публічної історії.....	18
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ІСТОРІЇ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД 23	
2.1. Публічна історія в Україні: історична політика чи публічна історія?.....	23
2.2. Публічна історія як сфера державно-управлінської діяльності у провідних країнах світу.....	29
РОЗДІЛ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОЇ ІСТОРІЇ	35
3.1. Етичні питання та політичні проблеми, що безпосередньо пов'язані з публічною історією.....	35
3.2. Політичний та ідеологічний тиск як одна з актуальних проблем розвитку публічної історії.	41
3.3. Перспективи розвитку публічної історії: вплив ІТ-технологій та глобалізації.....	46
РОЗДІЛ 4. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОЇ ІСТОРІЇ ЯК НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗВО 51	
4.1. Аналіз навчальних програм з публічної історії та історичні етапи становлення цієї галузі знань у ЗВО	51
4.2. Проблеми впровадження публічної історії у навчальний процес у ЗВО.....	56
4.3. Перспективи розвитку публічної історії як навчальної дисципліни в умовах реформування системи вищої освіти.	62
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75

ВСТУП

Актуальність теми. Публічна історія як напрям науки відіграє важливу роль у сучасному суспільстві, оскільки вона забезпечує доступ до історичних знань та сприяє їх інтерактивному і популярному представленню. В умовах інформаційної революції і глобалізації публічна історія стає ключовим інструментом для формування колективної пам'яті та ідентичності, а також для підвищення медіа- і культурної грамотності громадськості. Дослідження цієї теми є вкрай важливим, оскільки допомагає зрозуміти, як новітні технології та інтерактивні платформи впливають на сприйняття історії та її роль у сучасному суспільстві. Окрім того, публічна історія сприяє більш глибокому і критичному осмисленню минулого, що має важливе значення для розвитку освітніх і культурних ініціатив. Підвищення значення публічної історії в освітньому процесі і суспільному дискурсі відображає потребу в адекватному реагуванні на проблеми сучасності. Усе вищеподане й зумовлює актуальність обраної теми.

Метою дослідження – дослідити сучасні тенденції розвитку публічної історії в Україні, а також простежити її впровадження у вітчизняних ЗВО.

Завдання даного дослідження обумовлені його метою. Серед них можна виокремити наступні:

- проаналізувати історіографію та джерельну базу досліджуваної теми;
- означити сутність основних понять та термінів, що стосуються проблеми дослідження;
- дослідити методологію та наукові підходи до вивчення публічної історії;
- визначити особливості та функції історичної політики та публічної історії та співставити ці поняття;
- схарактеризувати публічну історію як сферу державно-управлінської діяльності у провідних країнах світу;

- означити етичні питання та політичні проблеми, що безпосередньо пов'язані з публічною історією;
- виявити вплив політичного та ідеологічного тиску на розвиток публічної історії;
- охарактеризувати перспективи розвитку публічної історії в умовах поширення ІТ-технологій та глобалізаційних процесів;
- проаналізувати навчальні програми з публічної історії, що пропонують вітчизняні ЗВО;
- вивчити проблеми впровадження публічної історії у навчальний процес у закладах вищої освіти;
- оцінити перспективи становлення публічної історії як навчальної дисципліни в умовах реформування вищої освіти в Україні.

Об'єктом дослідження є публічна історія як напрям історичної науки.

Предметом дослідження – сучасні тенденції розвитку публічної історії в Україні, а також її впровадження у вітчизняних ЗВО.

При написанні дипломної роботи було використано ряд наукових **методів дослідження**. Основним методом був аналіз документів, що включав вивчення наукових статей, історичних джерел та освітніх програм для отримання достовірної інформації. Також було використано методи порівняльного аналізу для визначення відмінностей і спільних рис у підходах ЗВО до репрезентації публічної історії як навчальної дисципліни. У рамках досліджуваної теми було використано і метод аналітико-синтетичної обробки інформації, що дало змогу виявити сутність понять та термінів, що стосуються проблеми дослідження. Використано також ряд інших методів. Детальніша інформація про це представлена у першому розділі роботи.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у комплексному дослідженні сучасних тенденцій розвитку публічної історії в Україні, а також простеженні її впровадження у вітчизняних ЗВО. У роботі також було проаналізовано освітні програми з публічної історії, що дало змогу виявити

актуальні проблеми та перспективи розвитку публічної історії як навчальної дисципліни в умовах реформування вищої освіти в Україні.

Практичне значення дослідження. Результати роботи можуть бути використані під час вивчення навчальної дисципліни «Публічна історія» у ЗВО, а також при підготовці до лекційних та семінарських занять ОПП «Публічна історія». Окрім того, результати дослідження можуть сприяти підвищенню медійної грамотності громадськості та розвитку нових форм взаємодії між істориками і суспільством. Результати дослідження можуть бути корисними у створенні інноваційних освітніх програм і культурних проєктів, що підвищують інтерес до історії та сприяють збереженню культурної спадщини.

Апробація результатів дослідження здійснена шляхом його обговорення на спеціалізованому засіданні кафедри всесвітньої історії Волинського національного університету імені Лесі Українки у листопаді 2024 р., а також у рамках переддипломної практики. Окрім того, обґрунтування основних положень роботи здійснено шляхом виступу на науково-методичному семінарі у Музейному просторі «Окольний замок» у жовтні 2024 р. (м. Луцьк, вул. Кафедральна 6).

Структура дипломної роботи складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить – 87 сторінок, список використаних джерел нараховує – 86 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОЇ ІСТОРІЇ ЯК НАУКИ

1.1. Історіографія та джерельна база досліджуваної теми.

Історіографія та джерельна база публічної історії в сучасному науковому середовищі репрезентують важливу частину досліджень, які вивчають способи представлення та сприйняття історії у суспільстві. Аналіз сучасних наукових підходів і джерел допомагає зрозуміти, як історичні наративи формуються, транслуються та інтерпретуються через різні медіа та публічні платформи. Вивчення цих напрямів дозволяє виявити тенденції, що впливають на популяризацію історії та визначити роль нових технологій у створенні публічних історичних дискурсів.

В. Вергун у роботі «Проблеми політизації історії України»¹ досліджує вплив політичних чинників на формування та інтерпретацію історичних наративів в Україні. У статті аналізуються різні напрями політизації історії: вплив державних інститутів, політичних партій і суспільних рухів на історичну пам'ять і національну ідентичність. Окрема увага приділяється конфліктам і суперечкам, які виникають навколо історичних подій і постатей в умовах політичної боротьби. Стаття також розглядає наслідки політизації для освіти та громадської свідомості, пропонуючи можливі стратегії для забезпечення більш об'єктивного та всебічного підходу до вивчення історії. Використовуючи приклади з сучасної української історіографії, автор намагається визначити шляхи подолання політичних впливів на історичну науку та освіту.

¹ Вергун В. Проблеми політизації історії України. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я*. 2022. С. 739. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/bitstreams/616e8b82-b39e-4a04-80f6-9522fa13ea0e/download>.

Стаття І. Верховцевої «Глобальна історія: контури дослідницького поля»² окреслює дослідницьке поле глобальної історії, що є одним із актуальних напрямків новітніх історичних досліджень. Дослідниця звертає увагу на ключових темах, що формують це поле, у контексті наукової дискусії щодо предмета вивчення глобалізації в історії. Серед актуальних тем є: нові аналітичні категорії та методичні інструменти для дослідження минулого в глобальному контексті; взаємозв'язок між цивілізацією та глобалізацією, а також роль локальних і національних наративів у контексті глобальної історії; територіальні аспекти процесів глобалізації, зокрема глобальні міста, зони політичного, соціального та економічного переплетення, трансконтинентальні торгові шляхи та міграційні потоки; історичне підґрунтя сучасних глобальних проблем, що визначили нинішній глобалізований світ; наднаціональні структури в політичному, соціальному та ідеологічному вимірах; міжнародний обмін ідей, знань, управлінських і освітніх технологій та міжнародна наукова співпраця. Авторка вважає, що серед різноманітних назв глобальноісторичних студій найбільш точною є «глобальна/перехресна/транснаціональна історія», яка відображає суть підходу до вивчення минулого. Історикиня підкреслює важливість відповідальності науковців у формуванні емпіричної бази для глобально історичних досліджень та вказує на потенційний негативний вплив на соціальну практику, який може виникнути через неточності у реконструкції глобально історичних процесів.

У статті «Публічна історія» як сфера державно-управлінської діяльності: зарубіжний досвід» авторства Г. Голубчик досліджується роль публічної історії як інструменту державного управління у рамках зарубіжного досвіду. Аналізуються приклади успішної інтеграції публічної історії в урядову політику та її застосування у формуванні національної ідентичності, розробці освітніх програм і підвищенні рівня громадянської участі. Розглядається роль держави у підтримці інститутів публічної історії: музеїв, архівів, пам'ятників, і

² Верховцева І. Глобальна історія: контури дослідницького поля. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Історичні науки. 2021. № 4. С. 139–146. URL: https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/4_2021/23.pdf.

значення цієї діяльності для зміцнення суспільного діалогу. Авторка також зосереджує увагу на взаємодії між державою та академічною спільнотою, що сприяє створенню ефективних політик історичної пам'яті та її впливу на сучасні політичні процеси.

Стаття І. Джиджори «Публічна історія в Україні. Історична політика чи публічна історія?»³ досліджує феномен публічної історії в Україні, зокрема її відмінність від історичної політики. Публічна історія охоплює вивчення і популяризацію історичних знань серед широкої аудиторії через різні медійні платформи, музеї, виставки та освітні програми. На відміну від цього, історична політика часто визначається як офіційна політика держави або окремих груп, що впливають на трактування історичних подій і постатей для досягнення політичних цілей. У статті проаналізовані основні тенденції та виклики, з якими зіштовхується публічна історія в Україні, а також її вплив на формування національної ідентичності та суспільних поглядів. Особлива увага приділяється взаємодії між істориками, громадськими організаціями та державними інститутами у процесі створення та популяризації історичної пам'яті.

Стаття А. Коник ««Історична пам'ять» та «політика пам'яті» в епоху медіакультури»⁴ аналізує взаємозв'язок між поняттями «історична пам'ять» і «політика пам'яті» в умовах сучасної медіакультури. Авторка розглядає, як медіа впливають на формування і трансформацію історичної пам'яті, а також на політику пам'яті, яка визначає, як і які історичні події та постаті відзначаються і представляються в публічному дискурсі. Особлива увага приділяється ролі цифрових медіа, соціальних мереж та інших новітніх платформ у популяризації певних наративів і створенні альтернативних інтерпретацій минулого. Стаття

³ Джиджора І. Публічна історія в Україні. Історична політика чи публічна історія?. *The XXX International Science Conference «Interaction of society and science: problems and prospects»*, June 15 – 18, London, England, 2021. С. 158–160. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2021/06/XXX-Conference-June-15-18-2021-London-England.pdf#page=159>.

⁴ Коник А. «Історична пам'ять» та «політика пам'яті» в епоху медіакультури. *Вісник Львівського університету*. 2009. №32. С. 153–163. URL: http://www.sociology.kpi.ua/wp-content/uploads/2015/06/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD_2015.pdf#page=348.

досліджує, як ці медійні інструменти сприяють перегляду історичних міфів і сприяють формуванню нових ідентичностей у суспільстві. Крім того, аналізуються проблеми та можливості, які медіакультура приносить у процеси збереження та маніпуляції історичною пам'яттю.

Отже, історіографія теми публічної історії охоплює широкий спектр досліджень, проте залишається багато невивчених проблем, особливо у процесі перебігу російсько-української війни. Проблеми, пов'язані з розвитком публічної історії в умовах конфліктів, потребують подальшого аналізу, адже війна суттєво впливає на форму і зміст історичних наративів. Крім того, питання інтеграції публічної історії як навчальної дисципліни у вітчизняних закладах вищої освіти залишаються недостатньо дослідженими. Невідомими є ефективні моделі впровадження публічної історії у навчальний процес, а також труднощі, з якими стикаються освітні установи при адаптації цієї дисципліни. Ці проблеми в історичних знаннях вимагають більш докладного дослідження та системного підходу до їх вирішення.

Джерельна база досліджуваної теми складається з двох основних груп. Перша група джерел складається з освітніх програм та силабусів з публічної історії, розроблених і впроваджених в українських закладах вищої освіти. Зокрема, при написанні дипломної роботи було проаналізовано освітні програми та силабуси Волинського національного університету ім. Лесі Українки, Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Українського державного хіміко-технологічного університету, Українського католицького університету, Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини, Львівського національного університету ім. Івана Франка. Ці документи містять детальну інформацію про структуру курсів, зокрема, теми, що вивчаються в межах програми, методи викладання, а також навчальні матеріали, які використовуються у процесі навчання. Освітні програми та силабуси надають чітке уявлення про те, як публічна історія інтегрується в навчальний план і які напрями цієї дисципліни розкриті в освітньому процесі.

Освітні програми і силабуси визначають мету курсів та очікувані навчальні результати, що дозволяє оцінити, як саме публічна історія сприяє формуванню знань і навичок студентів. Аналіз цих документів допомагає зрозуміти, наскільки ефективно публічна історія інтегрована у навчальний процес і які інноваційні підходи застосовуються для її викладання, що, у свою чергу, дозволяє оцінити ступінь розвитку цієї дисципліни в українській вищій освіті та виявити можливі прогалини або проблеми, що потребують вирішення.

Друга група джерел охоплює матеріали засобів масової інформації, які демонструють сучасні тенденції та проблеми в сфері публічної історії. Аналіз цих матеріалів дозволяє виявити, як медіа висвітлюють питання історичної пам'яті та політики пам'яті, а також їх вплив на суспільні уявлення про історію. Взаємодія між освітніми документами та медійними матеріалами забезпечує комплексний підхід до розуміння стану і розвитку публічної історії в Україні. При написанні дипломної роботи було використано матеріали таких ЗМІ, як Historians, Історична правда, Укрінформ, Еспресо.TV та ін.

Отже, джерельна база дослідження є досить широкою, що дало змогу комплексно оцінити розвиток публічної історії у сучасному науковому середовищі та проаналізувати становлення цього напрямку історичної науки як навчальної дисципліни у закладах вищої освіти.

1.2. Визначення сутності основних понять, що стосуються теми дослідження.

Публічна історія є важливою складовою розвитку історичної науки, яка спрямована на залучення широкої аудиторії до осмислення минулого. Публічна історія звертає увагу на взаємодію між професійними істориками та суспільством, що робить історичні знання доступними через різні медіа, музеї, виставки та громадські проекти. Основні поняття публічної історії включають популяризацію історичних досліджень та активну участь громадян у процесі їх інтерпретації. Розглянемо сутність основних понять, що стосуються теми дослідження.

Одним із понять, що стосуються теми публічної історії у сучасному інформаційному просторі, є поняття цифрової історії. Цифрова історія (digital history) є сучасною галуззю, яка досліджує теоретичні та практичні аспекти переведення об'єктів історико-культурної спадщини в цифровий формат та їх публікацію в Інтернеті. Вона є частиною історіографії, що займається розробкою теорії та методів цифрових публікацій. Незважаючи на певну критику терміну «цифрова історія», він широко використовується для позначення специфічної сфери обробки історичних джерел з метою їх ефективної презентації в сучасних медіа, зокрема онлайн на таких платформах, як Zotero, Omeka та ScholarPress. Поняття digital history було вперше введене в 1997 році дослідниками Е. Ейерсом і У. Томасом, які заснували Вірджинський центр цифрової історії (Virginia Center for Digital History, VCDH) при Університеті Вірджинії. Однак одним із перших піонерів цього напрямку був Р. Розенцвейг, який у 1994 році відкрив Центр історії та нових медіа (Center for History and New Media, CHnM) в Університеті Джорджа Мейсона. Різноманітність форматів представлення історичної інформації, зокрема, джерела, літературу, довідкові матеріали та бібліографії у цифровому вигляді, ставить перед дослідниками нові джерелознавчі й методологічні проблеми.⁵

Цифрову історію можна визначити як сферу науково-прикладної діяльності істориків, що спрямована на створення та використання цифрових ресурсів історичного характеру. Цифровий ресурс є синтетичним інформаційним продуктом, розробленим за допомогою цифрових технологій. Отже, історичний цифровий ресурс (ІЦР) – це синтетичний інформаційний продукт, створений істориком або за його участі як експерта, шляхом синтезу

⁵ Цифрова історія або digital history. *Міжнародний кур'єр*. 29 січня 2024. URL: [https://intercourier.news/2024/01/29/czyfrova-istoriya-abo-digital-history/#:~:text=%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20\(digital%20history\)%20%E2%80%93,%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8E%20%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%96%D0%B2%20%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B8%20%D0%B2%20%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B5%D1%82%D1%96..](https://intercourier.news/2024/01/29/czyfrova-istoriya-abo-digital-history/#:~:text=%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20(digital%20history)%20%E2%80%93,%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8E%20%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%96%D0%B2%20%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B8%20%D0%B2%20%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B5%D1%82%D1%96..)

інформації з традиційних історичних джерел з використанням цифрових технологій. Варто зазначити, що ЦДР – це не просто цифрова копія історичного джерела, як-от pdf-версія документа. Основним завданням розробки ЦДР є максимально точна передача інформації з історичних джерел. Створення цифрового ресурсу передбачає кардинальну зміну форми представлення історичних даних, не тільки відтворюючи інформацію, а й надаючи інструменти для її різнобічного аналізу та зручного сприйняття користувачами.

6

Цифрова історія стає можливою лише тоді, коли історики починають сприймати джерельну базу як набір даних, які комп'ютер може допомогти проаналізувати. Замість традиційного глибокого читання (*close reading*), яке фокусується на детальному аналізі окремого тексту, можна використовувати машинне та віддалене читання. Це підхід, який дозволяє комп'ютерам обробляти великі обсяги інформації, виявляти загальні тенденції, кореляції та взаємозв'язки на макрорівні, що недоступні при звичайному читанні. Усвідомлення цих можливостей, які відкривають *Big Data*, є першим кроком до актуалізації питання створення в Україні цифрового репозитарію культурної спадщини. Історики та гуманітарії мають активно піднімати це питання, оскільки, як зазначали піонери цифрової історії Даніель Коген та Рой Розенцвайг, активна участь у створенні цифрової історії сьогодні є ключовою для побудови цифрового майбутнього.⁷

Важливим поняттям для нашого дослідження є і термін «колективна пам'ять». Колективна пам'ять розглядається як сукупність важливих для групи уявлень про минуле, що передаються вербально чи візуально та відтворюються членами спільноти в теперішньому часі. Вона сприяє консолідації групи, збереженню й захисту її самобутності та автентичності, а також допомагає

⁶ Святець Ю. Подібність та відмінність історичної інформатики та цифрової історії. *Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference «Theory and Practice of Science: Key Aspects»*. 2024. № 189. Р. 365–375. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/2709-4685/article/view/5473/5509>.

⁷ Цифрова історія – осучаснене майбутнє історика?. Київ інтерактивний. URL: <https://kyiv.lvivcenter.org/tsyfrova-istoriia-osuchasnene-majbutnie-istoryka/>.

підкреслити відмінність від інших груп і формувати соціальну ідентичність. Основна функція колективної пам'яті полягає в самоідентифікації спільноти через актуалізацію своєї унікальності щодо інших, щоб мінімізувати або усунути внутрішні розбіжності. Колективна пам'ять є динамічною та змінною, оскільки конфігурація значущих спогадів і досвіду постійно оновлюється під впливом нових подій, нового досвіду та розширення соціальних практик, що може суттєво змінювати її під час інтеграції минулого у середовище сучасних проблем.⁸

Колективна пам'ять повинна організовувати події минулого таким чином, щоб члени соціальної спільноти могли впізнавати себе на кожному етапі історії і сприймати минуле як частину своєї ідентичності. Для цього історичні факти мають бути інтегровані в культурну пам'ять групи згідно з принципами історичної спадкоємності, що досягається через звернення до сталих «місць», просторів, матеріальних об'єктів, пам'ятників та реліквій, зв'язок з якими вважається «природним» і нерозривним для цієї групи, що вимагає постійної підтримки та відновлення, особливо у випадку загрози втрати цього зв'язку.⁹

Інституційна колективна пам'ять за своєю природою не може бути постійно безперервною. Соціальні інститути можуть втратити свою інституційну пам'ять через механізми соціальної амнезії, тобто через забуття, ігнорування або викривлення спогадів про минуле, культуру, історію чи знакові постаті. Соціальна амнезія виникає в умовах швидких змін соціальних цінностей, норм, політичних перетворень або сильних стресових подій. Вона є частиною соціальної пам'яті й допомагає суспільству позбутися тягара минулого. Соціальні інститути відіграють важливу роль у «війнах пам'ятей»,

⁸ Киридон А. Соціалізація поколінь: колективна пам'ять у смисловому просторі ідентичності. *Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних та соціально-політичних контекстах*. 2024. С. 114–116. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8a021695-0b65-4e18-8716-558ee273fe06/content#page=114>.

⁹ Шеховйова-Бурякова В., Сторожук С. Колективна пам'ять як чинник формування національної ідентичності. *«У полоні спогадів: Україна у пошуках власної ідентичності» (в рамках програми МОН України Всеукраїнські сквородинські навчання «Пізнай себе»)*, 23 квітня 2021 р. Київ, 2021. С. 12–14. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u333/u_poloni_spogadiv_ukrayina_u_poshukah_vlasnoyi_identicnosti.pdf#page=12.

які є видом конфліктів, що виникають через різні інтерпретації минулого. Такі війни часто спалахують у суспільствах, які пережили травматичні події, коли минуле насичене насильством і болем. Ситуація ускладнюється через поєднання старих і нових індивідуальних та колективних травм, що формує спільноти з глибоким почуттям обов'язку пам'ятати. Якби минуле залишалося лише історією, воно не спричинило б такого болю.¹⁰

Ще одним поняттям, сутність якого варто з'ясувати у процесі вивчення проблеми публічної історії у сучасному науковому середовищі, є поняття громадянської ідентичності, що є важливим виявом патріотизму та прагнення пізнавати власну історію та культуру.

Сьогодні громадянська ідентичність особистості набуває важливого значення для національної самоідентифікації, особливо в контексті сучасного українства, яке вирізняється не лише декларативним, а й реальним патріотизмом. Вона включає активну любов до України, готовність до самопожертви та подвигу заради Батьківщини, а також мужність, стійкість і відвагу. Героїчні події сучасної України стали стимулом для суспільних процесів, пов'язаних з патріотичним духом та масовим героїзмом народу в боротьбі за свободу та суверенітет. Виявляється також жертвність, гордість за свій народ і відповідальність перед співвітчизниками. У поствоєнний період, коли стоїть завдання відновлення постраждалих територій, важливо створити адаптивну систему, у якій відповідальність за розвиток перейде від держави до всього суспільства та місцевих громад, що підкреслює необхідність формування громадянина, здатного активно брати участь у демократичних процесах і бути готовим до життя в європейських демократіях, а також

¹⁰ Асатуров С., Мартинов А. Колективна пам'ять у вимірі соціальних інституцій. *Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України та світу*: мат. міжн. наук.-практ. конф., секція 4: Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни та глобальних викликів (м. Київ, 25 трав. 2023 р.). Київ, 2023. С. 102–105. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u381/sekciya_4_yakist_ოსვiti_i_gumanitarna_nauka.pdf#page=101.

формувати громадянську компетентність молоді для ефективного виконання соціальних ролей у такому суспільстві.¹¹

Канадський вчений Д. Вейнсток пропонує глибоке розуміння концепції громадянськості, яке має такі риси:

1. Громадянство відрізняється від негромадянства тим, що громадянин має певні обов'язки, права і привілеї, наприклад, право голосу та участь у виборах.

2. Статус громадянина проявляється через його права, які захищають основні свободи особи.

3. Громадянство забезпечує певну автономію, оскільки громадянин має можливість практично реалізувати свою «автономію». Це не те саме, що управління зверху, адже концепція громадянськості нерозривно пов'язана з демократією. Громадянська ідентифікація можлива лише в демократичному суспільстві.

4. Для ефективної реалізації громадянських прав і привілеїв необхідно функціонування різних інститутів в межах великих спільнот, де люди можуть самореалізовуватися як громадяни.

5. Громадянська ідентичність включає психологічні характеристики, які визначають ставлення громадян один до одного та формують основи громадянських чеснот. Бути громадянином означає певною мірою ідентифікувати себе з політичним суспільством і активно сприяти його стабільності та єдності.¹²

Громадянська ідентичність являє собою сукупність ідей, переконань та цінностей, які є важливими для особистості та поділяються з іншими членами суспільства. Вона формується через процес соціалізації, взаємодію з іншими людьми та стосунки з державою. Одним із основних компонентів

¹¹ Толочко С. Громадянська ідентичність особистості: актуальність формування та виявлення в сучасній Україні. *Advanced Linguistics*. 2023. Vol. 11. P. 181–191. URL: <https://al.fl.kpi.ua/article/view/277433/279932>.

¹² Кравченко Т. Студіювання поняття «громадянська ідентичність» у науковому дискурсі. *Theoretical and Methodical Problems of Children and Youth Education*. 2021. № 25. P. 190–199. URL: <https://ojs.ipv.org.ua/index.php/journal/article/view/105/108>.

громадянської ідентичності є громадянська свідомість, яка включає знання прав та обов'язків громадян, розуміння ролі держави та її інститутів у суспільному житті. Громадянська свідомість також передбачає усвідомлення важливості участі у громадських справах та прагнення підтримувати інших членів суспільства.¹³

Отже, у сучасному науковому середовищі публічна історія активно використовує цифрову історію для збереження і популяризації історичних знань через новітні технології, що забезпечує широкий доступ до інформації і сприяє новим формам взаємодії з громадськістю, що в свою чергу, впливає на формування колективної пам'яті та дає змогу спільноті зберігати і транслювати свої спільні спогади про минуле у доступних і інтерактивних формах. Громадянська ідентичність також зміцнюється завдяки використанню інноваційних методів, оскільки доступ до історичних даних і можливість їхньої активної інтерпретації сприяють формуванню відчуття приналежності та участі в політичному суспільстві. Таким чином, цифрова історія, колективна пам'ять і громадянська ідентичність взаємодіють та взаємодоповнюють сучасний вимір публічної історії.

1.3. Методологічні основи та наукові підходи до розвитку публічної історії.

Наукова діяльність, як і будь-яка інша, передбачає використання певних прийомів і способів для досягнення поставлених цілей. Сукупність таких прийомів і способів називають методом, що походить з грецького слова, яке означає «шлях пізнання». Метод є способом досягнення мети або вирішення конкретних завдань і включає в себе різні прийоми практичного або теоретичного впливу для пізнання об'єктивної реальності. Методика дослідження визначає систему правил для використання цих методів, прийомів

¹³ Зінченко Д., Дерунов М. Теоретичні дослідження громадянської ідентичності. *Питання сучасної науки і права*. Суми, 2023. С. 185–187. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a2ce330c-fcee-4c7c-9975-b02714ae9ed7/content>.

і способів у процесі проведення дослідження. Свідоме використання науково обґрунтованих методів є ключовим для отримання нових знань, оскільки дослідник, який добре знає методи та їхні можливості, працює ефективніше, ніж той, хто покладається лише на інтуїцію чи метод «спроб і помилок». Методологія ж представляє концептуальне пояснення мети, змісту та методів дослідження, що забезпечує отримання максимально об'єктивної, точної і систематизованої інформації про процеси і явища.¹⁴

Методологія дослідження публічної історії включає систему підходів і методів, які дозволяють вивчати і представляти історичні знання для широкої аудиторії, що передбачає використання як традиційних загальнонаукових (аналізу і синтезу, індукції й дедукції, систематизації тощо) та конкретно-історичних методів (проблемно – хронологічний та порівняльно – історичний), так і сучасних цифрових інструментів: онлайн-архіви, віртуальні музеї та інтерактивні платформи. Основна мета методології – забезпечити точне, об'єктивне і доступне представлення історичних даних, що дозволяє краще зрозуміти та інтерпретувати минуле. Методологія також враховує соціально-культурний вимір і особливості аудиторії, що допомагає ефективно поширювати історичні знання і формувати громадську пам'ять.

Методи публічної історії дозволяють досягнути таких результатів:

- розвиток культури критичного мислення щодо історичних подій та концептів;
- формування готовності до мультиперспективного підходу в історії та сприяння діалогу як ефективному інструменту взаємодії та розуміння;
- підвищення особистої та колективної відповідальності за дослідження історії з різних точок зору;
- поширення альтернативних форматів роботи з історією;

¹⁴ Бруханський Р. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. (для студ. спец. 071 Облік і оподаткування). Тернопіль: Осадца Ю.В., 2022. 208 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45204/1/%d0%91%d1%80%d1%83%d1%85%d0%b0%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9_%d0%9c%d0%9d%d0%94_2022.pdf.

– сприяння розвитку публічної історії в Україні.¹⁵

Методи публічної історії відіграють важливу роль у процесі ухвалення політичних рішень та громадських обговореннях, оскільки вони забезпечують більш глибоке розуміння історичних контекстів і впливів на сучасні питання. Використання публічної історії дозволяє реалізувати різноманітні історичні перспективи та дослідження в обговореннях, що допомагає краще врахувати історичні наслідки політичних рішень. Публічна історія також сприяє активному залученню громадськості до процесу прийняття рішень, надаючи їй можливість ознайомитися з різними точками зору та історичними фактами, що, в свою чергу, покращує прозорість і обґрунтованість політичних рішень та забезпечує більш ефективний діалог між владою і суспільством.¹⁶

Наукові підходи до публічної історії включають використання різних методів і теоретичних рамок для дослідження та презентації історичних знань широкій аудиторії. Серед основних підходів варто виокремити мультиперспективний аналіз, який дозволяє враховувати різні точки зору на історичні події та процеси.

Мультиперспективний підхід у навчанні історії передбачає включення до навчального процесу матеріалів, що відображають різні погляди на історичні події, процеси, явища та особистості. Використання різних точок зору в історичному навчанні стало важливим через сумніви, які виникли у педагогів і вчених останніх десятиліть щодо об'єктивності однобічних оповідей і оцінок. Відмовившись від традиційного підходу, що сфокусований лише на домінуючих точках зору, педагоги запропонували мультиперспективність, тобто аналіз різних поглядів на історичні явища. Сучасне розуміння історії звертає увагу на необхідність врахування різноманітності та культурного

¹⁵ Практики публічної історії в неформальній освіті: методи та ініціативи програми неформальної історичної освіти «Студії живої історії». 2017. 74 с. URL: <https://insha-osvita.org/article/praktyku-publichnoi-istorii-v-neformalnii-osviti/>.

¹⁶ Чекаленко Л. Публічна історія: нове відкриття чи призабута давність?. *Проблеми всесвітньої історії*. 2021. № 2(14). С. 164–178. URL: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_46869_2707-6776-2021-14-7.

плюралізму, що включає точку зору таких груп, як жінки, діти, бідні верстви населення та етнічні меншини, які раніше часто ігнорувалися.¹⁷

Сучасні дослідники вважають, що мультиперспективність може бути як методом історичного пізнання, так і світоглядним принципом, який слід використовувати при викладанні історії в закладах загальної середньої освіти. Цей принцип передбачає особливий підхід до викладання, зокрема, використання різноманітних дидактичних матеріалів і мультимедійних засобів, що допомагають обґрунтувати різні погляди на історичні події. Педагоги повинні використовувати сучасні методи та технології навчання, зокрема інтерактивні, колективно-групові, хмарні та проєктні технології, а також методи обговорення дискусійних питань і проблемного навчання. Мультиперспективний підхід в історичній освіті зосереджує увагу на тому, що історія є інтерпретаційною та суб'єктивною, з кількома співіснуючими наративами про події, а не єдиним об'єктивним викладом фактів.¹⁸

Інтерпретативний підхід звертає увагу на значення і контекстуалізацію історичних фактів у сучасному суспільстві. Інтерпретативний підхід передбачає, що історія формується не тільки через документи та факти, а й через інтерпретації, які надають їй значення в конкретних соціальних і культурних умовах. Інтерпретативний підхід дозволяє враховувати різноманітні точки зору, в тому числі маргіналізованих груп, і допомагає створити багатогранний образ минулого, що сприяє кращому розумінню його впливу на сучасність. Інтерпретація історії також сприяє критичному осмисленню історичних фактів та аналізу традиційних наративів, що дозволяє побачити минуле через нові призми і виміри.

¹⁷ Комбалова Я. Роль мультиперспективного підходу у навчанні історії в умовах Нової української школи. *Актуальні проблеми теорії та методики навчання історії*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 10 травня 2023 р.) / Запорізький національний університет. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2023. С. 84–90. URL: https://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Conference/aktual__n__problemi_tm_n_.pdf#page=84.

¹⁸ Коляда І., Камбалова Я. Мультиперспективність історії в умовах Нової української школи. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2023. Вип. 34. С. 159–171. URL: <http://pedosv.kpnu.edu.ua/article/view/283982>.

Кількісні та якісні методи, наприклад, аналіз статистичних даних і документальних джерел, сприяють детальному дослідженню історичних тенденцій і явищ. Використання документальних джерел при вивченні публічної історії є ключовим інструментом для створення обґрунтованого та достовірного уявлення про минуле. Документи, зокрема, архівні записи, листи, звіти, фотографії та інші первинні матеріали, надають безпосередні свідчення про історичні події та явища та допомагають дослідникам реконструювати історичні контексти та зрозуміти різні точки зору учасників. Аналіз документальних джерел дозволяє виявити як офіційні, так і неофіційні галузі історії: соціальні, економічні та культурні елементи, які можуть бути не відображені в традиційних наративах. Документи також служать основою для критичного аналізу і порівняння різних інтерпретацій історичних подій. Систематичне дослідження документальних джерел забезпечує більш глибоке та всебічне розуміння історичних фактів, яке важливе для публічної історії та її впливу на сучасне суспільство.

Можна зробити висновок, що використання наукових методів і методологій у публічній історії є вкрай важливим для забезпечення точного і об'єктивного представлення історичних фактів. Мультиперспективний підхід дозволяє враховувати різні точки зору, що сприяє кращому розумінню минулого і врахуванню різноманітних соціальних і культурних факторів. Інтерпретативний підхід підкреслює важливість середовища і значення історичних фактів та допомагає створити багатогранний образ минулого.

РОЗДІЛ 2

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ІСТОРІЇ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

2.1. Публічна історія в Україні: історична політика чи публічна історія?

Публічна історія в Україні набуває дедалі більшого значення у якості інструменту широкого залучення суспільства до осмислення минулого. Публічна історія є своєрідною альтернативою офіційної історичної політики, створюючи простір для діалогу, переосмислення і критичної оцінки історичних подій. У процесі перебігу російсько-української війни та інформаційної агресії РФ публічна історія стає важливим інструментом формування національної ідентичності та колективної пам'яті.

Публічна історія в Україні є новим явищем, і навколо її концепції досі точаться суперечки. Необхідність існування цього феномену викликає численні аргументи, особливо в контексті подій останніх років, які спровокували обговорення впливу публічної історії на суспільство. Також існує розрив між тим, що люди очікують почути від істориків, і тим, що отримують насправді, особливо коли в дискусію втручаються політики чи журналісти.

Дискусії навколо політики пам'яті часто зводяться до обговорення конкретних особистостей і суб'єктів як історії, так і відповідної політики. Водночас бракує глибокого теоретико-методологічного осмислення, яке виходить на філософський рівень і ставить питання про ідентичність, пам'ять та суб'єктність. Хто є суб'єктом історичного наративу, створеного істориками? Кому належить ідентичність, відображена в пам'яті, яку транслюють різні інституції? І чи може бути історична оповідь без суб'єкта, що ставить під сумнів, яку саме історичну пам'ять ми намагаємося передати?¹⁹

¹⁹ Ассман А. Простори спогаду. Форми трансформації культурної пам'яті / пер. з нім. К. Дмитренко, Л. Доронічева, О. Юдін. Київ: Ніка-Центр, 2012. 234 с.

В українській публічній історії важливу роль відіграє історична політика, якою займається держава. Її можна розглядати як відповідь на гібридну війну, яку російська федерація веде проти України, Європи та світу. Історична політика має також значення в контексті використання «м'якої сили», яка через специфічні методи впливає на внутрішню і зовнішню політику. Сьогодні багато країн активно розвивають стратегії «м'якої сили», тому публічна історія повинна стати важливою складовою роботи українських істориків, ефективно реагуючи на суспільні та політичні виклики.²⁰

Сучасна історична політика відрізняється від своїх попередників у минулому масштабами, засобами та цілями. Це явище нової епохи, яке виникло та розвивалося разом з індустріальним суспільством, масовою політикою, стандартизованими національними мовами та масовою освітою, зокрема історичною, що стала важливим елементом громадянського виховання. Історична політика набирає обертів з того часу, коли історія стала інструментом формування масової лояльності, не лише до правителів, але й до нації як головного соціально-культурного та політичного утворення нової ери. Індустріальне суспільство не тільки сприяло появі націй, але й створило умови для формування гомогенних форм «колективної свідомості»: націоналізму чи комунізму. Розвиток стандартизованих національних мов, преси, мас-медіа, система освіти та індустріалізація зберігання і передачі інформації створили інфраструктуру, яка не лише підтримує формування стандартних форм «колективної свідомості», але й надає можливості активно впливати на цей процес через історичну політику.²¹

Історична політика – це сукупність практик, за допомогою яких політичні сили або держави прагнуть утвердити певні інтерпретації минулих подій як

²⁰ Джиджора І. Публічна історія в Україні. Історична політика чи публічна історія?. *The XXX International Science Conference «Interaction of society and science: problems and prospects»*, June 15 – 18, London, England, 2021. С. 158–160. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2021/06/XXX-Conference-June-15-18-2021-London-England.pdf#page=159>.

²¹ Касьянов Г. Історична пам'ять та історична політика: до питання про термінологію й генеалогію понять. *Український історичний журнал*. 2016. № 2. С. 118–137. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/125193/07-Kasianov.pdf?sequence=1>.

найбільш автентичні й поширити їх як домінуючий наратив. Вона виконує три основні функції: 1) символічну, яка надає значущість подіям; 2) інтерпретативну, що трактує події у контексті сучасної політики; 3) ідентифікаційну, яка впливає на формування національної ідентичності. Історична політика полягає у виборі та поширенні політичними силами системи суспільно-політичних цінностей. У авторитарно-тоталітарних режимах вона використовується для політичної маніпуляції та нав'язування єдиного історичного канону. Натомість у демократичних країнах її мета не полягає у створенні догматичного наративу, а радше в сприянні вивченню різних досвідів та пам'яті, забезпеченні діалогу між наукою, суспільством і державою для консолідації суспільства і зміцнення держави, а на міжнародному рівні – для підтримки мирного співіснування між країнами.²²

Історична політика реалізується від імені політичних, культурних, етнічних та інших соціальних груп у боротьбі за владу, її збереження або перерозподіл. Її характерною особливістю є політична та ідеологічна інструменталізація як самої історії, так і історичної пам'яті. Влада, як ключовий суб'єкт історичної політики, для здійснення своєї політичної волі повинна тримати під контролем колективну (національну) пам'ять та історичну науку. Це природна риса історичної політики, що впливає на формування наукової та громадянської позиції професійних істориків. Політика пам'яті, як частина історичної політики, зосереджена на комеморативних практиках, спрямованих на формування колективної історичної пам'яті, і зазвичай не втручається в сферу професійного історієписання та історичної освіти. Це теоретичне положення лежить в основі політики розподілу функцій і повноважень між органами, що займаються історичною політикою (наприклад, Український

²² Лозовий В. Історична політика в країнах Європейського Союзу як чинник консолідації суспільства та примирення народів: досвід для України. *Стратегічна панорама*. 2017. Вип. 1. С. 30–35. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Stpa_2017_1_7.pdf.

інститут національної пам'яті), та академічною й університетською історичною наукою.²³

Звернення до суті публічної історії не є випадковим. Останніми роками ця концепція сприймається як новітнє відкриття або «ноу-хау» ХХІ століття. Проте, дослідження минулого і сучасного через джерела спільнот, які відображають об'єктивні реалії, було темою наукових обговорень протягом кількох століть. Раніше дослідники не виділяли публічну історію окремо, як і інші публічні аспекти (публічна політика, публічна пам'ять, публічна думка), не надаючи їм виняткового статусу поза межами існуючих гуманітарних досліджень. Публічні явища розглядалися радше як додаткові механізми та шляхи для вирішення наукових і аналітичних завдань, а також для викладу історичних подій із використанням інструментів публічного характеру.²⁴

Публічна історія охоплює широкий спектр діяльності, пов'язаний з музеями, заповідниками, пам'ятними місцями, архівами, управлінням культурною спадщиною, охороною пам'яток та інтерпретацією історії. Публічна історія також включає теорію колективної пам'яті, роботу з громадськими організаціями, популяризацію історії через медіа, кінематограф, а також різні форми історичної реконструкції та просвітницькі заходи. В Україні цей напрямок ще не сформувався як окремий концепт, тому дослідження можливостей публічної історії для державного управління є вкрай важливим. Однією з ключових характеристик публічної історії є її прикладна користь для суспільства, на відміну від академічної історії, орієнтованої на фахівців. Публічна історія спрямована на вирішення реальних проблем і служить суспільству через практичну діяльність. Професіонали в цій сфері

²³ Удод О. Історична політика та академічна свобода істориків: вітчизняні стереотипи і світовий досвід. *Історіографічні дослідження в Україні*. 2018. С. 233–246. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/160408>.

²⁴ Чекаленко Л. Публічна історія: нове відкриття чи призабута давність?. *Проблеми всесвітньої історії*. 2021. № 2(14). С. 164–178. URL: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_46869_2707-6776-2021-14-7.

підкреслюють важливу роль держави у формуванні та розвитку публічної історії, її зв'язок зі становленням національної ідентичності.²⁵

Публічні історики застосовують свої знання для задоволення потреб громади – будь то місто, район, бізнес чи історичне товариство. Основна відмінність роботи публічного історика полягає в його аудиторії. До сфер публічної історії входять: державна політика та її аналіз, федеральна, державна та місцева історія, збереження історичної спадщини, усна історія, управління музеями, робота з документацією та інформацією, корпоративна біографія, організація виставок, інтерпретація історичних подій і залучення громадськості.²⁶

Починаючи з ХХ століття, підходи до вивчення історії зазнали значних змін. Те ж саме можна сказати про способи «презентації» та «споживання» історії як в академічному середовищі, так і серед ширшої аудиторії. Окрім традиційних медіа, як-от преса, радіо та телебачення, наприкінці ХХ століття з'явилися нові цифрові медіа. Розвиток інформаційних технологій підкреслив «публічний характер» історії, що спонукало до дискусій в академічних колах США в 1970-х роках про зв'язок між історією та громадськістю – історія «на публіці» і історія «для публіки», що призвело до виникнення нової дисципліни в рамках історичної науки – публічної історії.²⁷

Український підхід до публічної історії має свої особливості порівняно з європейським і американським. В США публічна історія часто отримує

²⁵ Голубчик Г. «Публічна історія» як сфера державно-управлінської діяльності: зарубіжний досвід. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 1 (20). С. 51–58. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/dums_2014_1_8.pdf.

²⁶ What is public history?. Department of History, Geography and Philosophy. University of Louisiana at Lafayette. URL: <https://history.louisiana.edu/graduate-studies/masters-public-history/what-public-history>.

²⁷ Дудар О. Образ війни в площині публічної історії: на прикладі відео українських та російських Youtube каналів. *TeKa kom. Pol.-ukr. Zwiqz. Kult.* KUL, 2023. P. 1–18. URL: https://www.researchgate.net/profile/Olga-Dudar/publication/377402716_OBRAZ_VIJNI_V_PLOSINI_PUBLICNOI_ISTORII_NA_PRIKLADI_VIDEO_UKRAINSKIH_TA_ROSIJSKIH_YOUTUBE_KANALIV/links/65a520948ee032139ae7bd46/OBRAZ-VIJNI-V-PLOSINI-PUBLICNOI-ISTORII-NA-PRIKLADI-VIDEO-UKRAINSKIH-TA-ROSIJSKIH-YOUTUBE-KANALIV.pdf.

підтримку від приватних інвесторів, тоді як в Європі спостерігається більш обережне ставлення до американських методів і концепцій у цій сфері. В Україні деякі дослідники позитивно оцінюють роль публічної історії, підкреслюючи її здатність відповідати на потреби суспільства і обговорювати теми, що мають значення для конкретних регіонів, що робить результати роботи публічних істориків зрозумілими для місцевих жителів, навіть якщо вони не мають загального інтересу до історії.²⁸

Публічна історія є своєрідним мостом між науковим підходом до історії та її доступним представленням для громадськості, зокрема через засоби масової інформації. Дослідження цього феномену підтверджують важливість діалогу між публічними інтелектуалами та суспільством. Українське суспільство готове використовувати публічну історію для процесів самоідентифікації. Закордонні науковці також досліджують українську тематику з метою об'єктивного аналізу історії України та її зв'язку з сучасними викликами. Важливо обговорювати не лише перемоги, а й втрати, оскільки переосмислення власної історії сприятиме зміцненню українського суспільства і допоможе створити правдивий образ України, вільний від російських міфів, на міжнародній арені.²⁹

Отже, публічна історія в Україні перебуває на стадії формування і відрізняється від аналогічних підходів у європейських та американських вимірах. В Україні ця концепція має певні труднощі, пов'язані з історичною політикою та національною самоідентифікацією. Проте на відміну від традиційного підходу до історичної політики, публічна історія в Україні має потенціал для більшої відкритості і залучення громадськості в процес розуміння і інтерпретації історії. Важливо, щоб публічна історія слугувала не

²⁸ Чекаленко Л. Публічна історія: нове відкриття чи призабута давність?. *Проблеми всесвітньої історії*. 2021. № 2(14). С. 164–178. URL: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_46869_2707-6776-2021-14-7.

²⁹ Стельмах М. Публічна історія в Україні: історія і перспективи. *Традиційні і нові медіа: від історії до сучасності*: збірник матеріалів звітної наукової конференції за 2019 рік (секція «Журналістики») / упоряд. Андрій Яценко. Львів: Простір-М, 2020. С. 87–89. URL: <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/Zbirnyk-tez-zvitnoi-konferentsii-za-2019-rik-1.pdf#page=87>

тільки політичним цілям, але й сприяла конструктивному діалогу та розширенню знань про минуле серед широкої аудиторії. Для цього необхідно інтегрувати публічну історію в освітні та культурні проекти, щоб забезпечити доступність історичних знань і сприяти їх адекватному сприйняттю в суспільстві.

2.2. Публічна історія як сфера державно-управлінської діяльності у провідних країнах світу.

Сучасний етап розвитку ставить перед усіма країнами світу нагальну проблему ідентичності. Однією з ключових основ ідентичності політичних спільнот є загально визнані уявлення про минуле. Історія, зокрема публічна історія, яка орієнтується на широку аудиторію, має суттєвий вплив на формування уявлень про «нас» і мобілізацію групової солідарності. Публічна історія, як засіб репрезентації та інтерпретації минулого, грає важливу роль у створенні ідентичності, що є дуже важливим для будь-якої держави.³⁰

Публічна історія як професійна діяльність почала інституціоналізуватися в США та Канаді наприкінці 1970-х років. У 1976 році Університет Санта-Барбари, за ініціативою історика Р. Келлі, вперше започаткував бакалаврську програму з публічної історії.

У 1979 році була заснована Національна рада з публічної історії (National Council on Public History), що стало важливою віхою для розвитку цієї галузі. З того часу значно розширилася підготовка фахівців у цій сфері, і на сьогодні більше 130 університетів у США пропонують відповідні освітні програми, що свідчить про популярність професії, оскільки випускники знаходять численні можливості для реалізації. Їхня діяльність охоплює різні напрямки, такі як музеї, заповідники та пам'ятні місця, архіви різного рівня, державні органи, управління культурною спадщиною, охорону пам'яток історії та культури, теорію колективної пам'яті, роботу з громадськими організаціями, історико-

³⁰ Орлова Т. Розвиток публічної історії в Австралії. *Проблеми всесвітньої історії*. 2021. № 3(15). С. 193–208. URL: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_46869_2707-6776-2021-15-10.

патріотичними рухами, а також вплив історії на сучасну популярну культуру, включаючи історичну літературу, реконструкції, культурно-історичні акції, науково-популярні медіапроекти, позакласну роботу з молоддю та кінематограф.³¹

Ця нова галузь отримала підтримку з боку державних і великих комерційних структур. Публічна історія також представлена в Австралії, хоч і менш інституційно і з іншим суспільним призначенням, а в Європі її розвиток був менш інтенсивним. Останні десятиліття характеризуються не лише успішними суспільними проектами гуманітарного, соціального та соціально-економічного спрямування, але й відкриттям магістерських і докторських програм з публічної історії в різних навчальних закладах.³²

В Австралії публічна історія має свої витоки ще з 1916 року, коли журналіста С. Біна було призначено написати Офіційну історію Австралії у Великій війні (Official History of Australia in the Great War). Хоча С. Біна не мав академічної підготовки в історії, він вивчав право в Оксфорді, а пізніше став журналістом, що допомогло йому у написанні національної історії. Окрім цього, він також був важливою постаттю у заснуванні та розвитку Австралійського військового меморіалу – ключового музею та національного архіву, що зберігає історію участі Австралії у війнах. Як зазначає британська історикиня Дж. Ліддінгтон, процес становлення публічної історії в Австралії подібний до того, що відбувався у США: у середині 1970-х років на ринку праці в Австралії, як і в США, з'явилась криза, що посилила проблему самореалізації для професійних істориків. В обох країнах це призвело до появи фрілансерів, які активно працювали в приватному секторі. Поряд з цим, постіндустріальні

³¹ Голубчик Г. «Публічна історія» як сфера державно-управлінської діяльності: зарубіжний досвід. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 1 (20). С. 51-59.

³² Голубчик Г. «Публічна історія» як сфера державно-управлінської діяльності: зарубіжний досвід. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 1 (20). С. 51–58. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/dums_2014_1_8.pdf.

перетворення міст і постколоніальне переосмислення минулого сприяли пошуку нових форм національної ідентичності.³³

В Австралії Історична лабораторія Технологічного університету Сіднея (UTS History Lab) при Австралійському центрі публічної історії активно використовує мережеві технології. Це простір, де історики та культурні установи можуть експериментувати з цифровими методами для дослідження та презентації історичних сюжетів. Лабораторія під гаслом «Вивчення розриву між минулим і нами» стверджує: «Ми маємо багато історій для розповіді, але наш інтерес виходить за межі простої історії. Наша мета не лише повідомити вам факти, а й залучити вас до процесу дослідження. Ми прагнемо, щоб ви стали частиною цього дослідження разом з нами...»³⁴.

Польща вирізняється своїм підходом до історичної пам'яті, зокрема героїзацією минулого та сприйняттям польської історії як історії жертвовної нації. В наукових дослідженнях і художній літературі польське минуле часто розглядається через призму категорії «жертва». Особлива увага приділяється таким історичним подіям, як поділи Польщі в XVIII столітті, які поставили під загрозу існування польського народу; припинення процесу становлення незалежної держави; окупація під час Другої світової війни; наслідки тоталітарних режимів, зокрема депортації в радянський період; а також винищення польського населення нацистами, що становило 21,4% від загальної кількості. Представлення Польщі як «жертви» є важливим аспектом історичної політики, що також відображається в програмах польських політичних партій: «Право і справедливість», «Ліга польських сімей» і «Громадянська платформа». У цих програмах репрезентоване прагнення зосередитися на «героїчному» вимірі історії, висвітлюючи ролі Армії Крайової та дисидентів у Польській

³³ Liddington J. What Is Public History? Publics and Their Past, Meanings and Practices. *Oral History*. 2002. № 1 (30). P. 83–93.

³⁴ HistoryLab. URL: <https://historylab.net/>.

народній республіці, замість зосередження уваги на «критичних» моментах історії: вбивства євреїв польськими громадянами.³⁵

Польські праві політики вважають, що країна має відновити національну ідентичність на основі традиційних польських цінностей. Президент Польщі Анджей Дуда підкреслив, що історична політика є одним із ключових аспектів як внутрішньої, так і зовнішньої політики, необхідних для зміцнення держави. Зокрема, він вказав на два головні завдання: 1) захист «доброго імені» Польщі на міжнародній арені та посилення її позицій у світі; 2) виховання патріотизму у майбутніх поколіннях поляків. Президент зауважив, що історичний вимір є надзвичайно важливим для поляків і в оцінці сучасної політики. Тому з листопада 2015 року під його керівництвом розробляється Стратегія історичної політики Польщі.³⁶

Польські праві заявили, що основою для переформатування національної ідентичності має стати консервативна революція, частиною якої є активна історична політика. Її суть полягає в поверненні до неоконсерватизму та етнічного патріотизму XIX століття. Метою цієї політики є відновлення національної гордості, зміцнення соціальної солідарності та ідентифікації громадян з державою. Консерватори закликали до просування «позитивного патріотизму», спрямованого на подолання «педагогіки сорому» в середині країни та відновлення позитивного іміджу Польщі на міжнародній арені. Вони вважали, що при висвітленні історії польського народу варто уникати акцентування на «критичних» моментах історії, таких як вбивства євреїв польськими громадянами чи військовий колабораціонізм, і натомість зосередитися на героїчних аспектах минулого.³⁷

³⁵ Толмачова Ю., Кузіна К. Історична політика Польщі у XXI ст. *Вісник студентського наукового товариства ДОНУ ім. В. Стуса*. 2018. № 10. С. 75–78. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/5466>.

³⁶ Zapis spotkania inauguracyjnego prace nad powstaniem Strategii Polskiej Polityki Historycznej w Belwederze, 17 listopada 2015 roku. 2015. 67 s. URL: https://www.prezydent.pl/storage/file/core_files/2021/8/5/e283c89495b5691530c7545261aab539/zapis_spotkania_dot_strategii_polskiej_polityki_historycznej.pdf.

³⁷ Лозовий В. Основні тенденції історичної політики Польщі: виклики для України. *Стратегічні пріоритети*. 2017. Вип. 4 (45). С. 147–154. URL: <http://www.irbis->

Історична політика в Чеській Республіці є ключовим аспектом для розуміння сучасної політичної та соціокультурної ситуації в країні. Ця галузь досліджує взаємодію історичної пам'яті, політичних рішень та суспільно-політичного контексту. Історична політика Чехії аналізує політичні процеси, що виникають на основі історичної спадщини, і поєднує методи як політичних наук, так і історіографії.

Ця політика допомагає зрозуміти, як минуле впливає на теперішнє, дозволяючи уникати повторення негативних подій і сприяючи розвитку демократичних цінностей, миру та стабільності в країні. Відомо, що переосмислення минулого стало основою для формування нової держави після комуністичного періоду. Як зазначав Віктор Себестьєн, «1989 рік став роком змін для Чехословаччини, але спадщина минулого залишалася важливим чинником у процесі створення нової демократичної держави, підкреслюючи складність переходу від тоталітаризму до свободи».³⁸

Одним із яскравих проявів використання історії в сучасній Чеській Республіці є збереження архітектурних пам'яток. Сучасна Чехія активно досліджує та вшановує значущі історичні події й особистості, що свідчить про глибокий інтерес до свого минулого. Наприклад, у Празі знаходяться музей Франца Кафки та пам'ятник Карлу IV. Європейська гуманітаристика вшановує постаті Яна Гуса, Павла Шафарика та Яна Коменського, а такі видатні особистості, як Томаш Масарик і Вацлав Гавел, мали значний вплив на розвиток сучасної Європи. Однак історія Чеської Республіки не обмежується лише великими іменами та подіями; вона також включає боротьбу звичайних людей за свої права і свободи, що відіграло важливу роль у формуванні сучасної політичної культури країни.³⁹

[nbuv.gov.ua/cgi-](http://nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=spa_2017_4_18)

[bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=spa_2017_4_18](http://nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=spa_2017_4_18).

³⁸ Sebestyen V. *Revolution 1989: The Fall of the Soviet Empire*. New York, NY: Pantheon Books, 2009. 480 p.

³⁹ Sayer D. *The Coasts of Bohemia: A Czech History*. Princeton University Press 1998. 456 p.

Сучасне чеське суспільство має різні погляди на визначення національних героїв та антигероїв. Одним з найбільш спірних питань є оцінка діяльності Карла IV. Для багатьох чехів він є видатним героєм завдяки його внеску в культуру та розвиток Праги. Однак є й ті, хто сприймає його як антигероя через його авторитарний стиль правління та зловживання владою. Ще однією суперечливою фігурою є Ян Палах – молодий студент, який у 1969 році вчинив самоспалення на знак протесту проти репресивного режиму та окупації Чехословацької Соціалістичної Республіки військами країн Варшавського договору. Для багатьох чехів він є символом національного опору проти комуністичного тоталітаризму, хоча деякі висловлюють занепокоєння через його радикальні вчинки. Ці суперечки вказують на те, що інтерпретації минулого в Чеській Республіці можуть бути джерелом конфліктів і розбрату як у сучасному, так і в майбутньому.⁴⁰

Отже, публічна історія як сфера державно-управлінської діяльності в провідних країнах світу відіграє ключову роль у формуванні національної ідентичності та суспільного дискурсу. У таких країнах, як США та Австралія, публічна історія активно використовується для популяризації історичної пам'яті та інтеграції її в сучасну політику. Публічна історія у цих державах включає не тільки офіційні наративи, але і взаємодію з громадськістю через музеї, меморіали, та публічні освітні програми. Важливим елементом публічної історії у провідних країнах світу є також застосування нових технологій для дослідження та представлення історії, що дозволяє залучати ширшу аудиторію і створювати нові формати для взаємодії з минулим.

⁴⁰ Шрамко О., Голубчик Г. Актуальні питання історичної політики в Чеській Республіці. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України*: матеріали XXI наук.-практ. конф. 9 травня 2024 р., м. Дніпро / за заг. ред. О. М. Рудіка. Дніпро: НТУ ДП, 2024. С. 61–62. URL: https://ipt.nmu.org.ua/ua/publications/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97_09_05_2024.pdf#page=62.

РОЗДІЛ 3

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОЇ ІСТОРІЇ

3.1. Етичні питання та політичні проблеми, що безпосередньо пов'язані з публічною історією.

Етичні питання та політичні проблеми, пов'язані з публічною історією, становлять важливий аспект дослідження у цій сфері. Вибір та інтерпретація історичних фактів можуть мати вплив на формування суспільної пам'яті і політичні наративи, що часто призводить до суперечок і конфліктів. Етичні дилеми виникають, коли історичні події або постаті представляються у спосіб, що може маніпулювати громадською думкою або пригнічувати альтернативні точки зору. Політичні проблеми, зокрема, стосуються того, як історія використовується для підтримки певних політичних агенд або ідеологій, що може вплинути на соціальні та культурні процеси в суспільстві.

Явища історичної політики та політики пам'яті являють собою систему методів і засобів, які використовуються урядами для формування переважаючих інтерпретацій історичних подій. Для підтримання своєї влади влада може зосереджувати увагу на певних аспектах історії, водночас відволікаючи від інших. Для досягнення цього створюються інститути національної пам'яті та спеціалізовані музеї (наприклад, Дім терору в Будапешті або музей окупації України), приймаються закони, що закріплюють конкретні трактування подій (як-от закон «Про голодомор 1932-1933 років в Україні» чи закон «Про заборону символіки нацистської та більшовицької ідеологій»), обмежується доступ до архівів, контролюються засоби масової інформації та освітня система (як, наприклад, «підручник Філіпова» в Росії), впливають на символічну сферу (через піднесення певних історичних постатей, організацію днів пам'яті, мітингів) та навіть знищуються інтелектуальні еліти,

щоб запобігти поширенню правдивої інформації (як це було в Радянському Союзі та Китаї).⁴¹

Маніпулювання історичними фактами слід розглядати як загрозу впливу неякісної інформації (недостовірної, фальшивої, дезінформації) на особистість, суспільство та державу, що становить ризик для інформаційної безпеки країни. Можна погодитися з думкою, що «маніпуляція минулим і вибіркове висвітлення історичних подій, що відповідають інтересам певної політичної сили, є загрозою для громадянського суспільства і можуть дестабілізувати країну не менше, а може і більше, ніж економічні чи політичні кризи».⁴²

Сьогодні ці явища яскраво проявляються на геополітичній карті Східної Європи, де країни Балтії, Польща, Україна та інші намагаються відійти від пострадянського політичного впливу, насамперед з боку Російської Федерації. Влада цих країн використовує зазначені методи для зміни акцентів у суспільній свідомості, щоб легітимізувати свої політичні кроки. Це важливо, оскільки різка зміна політичного курсу може спричинити опір консервативно налаштованих громадян, що загрожує втраті влади. З іншого боку, Російська Федерація прагне відновити імперську пострадянську ідентичність, зменшити позитивний імідж згаданих країн і спотворити їх історію.

На практиці маніпуляції з історичними подіями можуть бути досить простими. Наприклад, в російських ЗМІ часто зображують УПА (Українську повстанську армію) як союзників нацистської Німеччини, водночас повністю ігноруючи участь РВА (Російської визвольної армії), яка воювала на боці Німеччини під час Другої світової війни. Це лише один з багатьох методів, які використовують держави для зменшення значення неприємних фактів і

⁴¹ Коник А. «Історична пам'ять» та «політика пам'яті» в епоху медіакультури. *Вісник Львівського університету*. 2009. №32. С. 153–163. URL: http://www.sociology.kpi.ua/wp-content/uploads/2015/06/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD_2015.pdf#page=348.

⁴² Лист-застереження українських істориків з приводу планів зведення Меморіального центру Голокосту «Бабин Яр». 30 березня 2017. URL: http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7706/1/%d0%97%d0%b2%d0%b5%d1%80%d0%bd%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d1%8f_%d0%b7%d0%b0%d1%81%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b6%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d1%8f.pdf.

перебільшення тих, що їм вигідні. Наприклад, «Сталінград» асоціюється з вирішальною перемогою у війні проти нацистів, тоді як «Ялта» сприймається як символ зради для східноєвропейських країн, оскільки за підписаною угодою значна частина Східної Європи опинилася під контролем Радянського Союзу після війни.⁴³

Сьогодні в Україні формування правдивої пам'яті є складним і часто болісним процесом, що супроводжується суперечностями. Цей процес особливо активізується напередодні важливих дат, коли комеморативні практики стають інтенсивними: державні органи видають розпорядження про заходи зі вшанування пам'яті загиблих, активізуються ЗМІ, а також політична, культурна та освітня сфери. Проте після цих подій інтерес до минулого згасає, а увага до культури пам'яті зменшується, що нагадує підходи тоталітарних часів, коли прагнення залишатися в забутті й незнанні було поширеним явищем.⁴⁴

Важливою проблемою в сучасних умовах становлення та розвитку публічної історії є і той факт, що досить часто історичні факти використовують з метою досягнення політичних цілей. Історичні події та постаті можуть бути вибрані або інтерпретовані таким чином, щоб підтримати або легітимізувати певні політичні позиції чи ідеології, що в результаті може призвести до перекручення історичних фактів і формування спотвореного образу минулого, що впливає на суспільну свідомість і політичний клімат.

Ми стали свідками того, як Україна болісно і повільно звільняється від радянських ментальних матриць і стереотипів, водночас шукаючи нові напрямки для свого геополітичного та цивілізаційного розвитку. Сьогодні в

⁴³ Киричок Л. Політика пам'яті як метод ідеологічної маніпуляції. *Соціальні та політичні конфігурації модерну: політична влада в Україні та світі*: Матеріали IV міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, 3-4 червня 2015 р.) / Укладачі Г. Дерлуг'ян, А.А. Мельниченко, П.В. Кутуєв, А.О. Мігалуш. К.: 2015. С. 348–349. URL: http://www.sociology.kpi.ua/wp-content/uploads/2015/06/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD_2015.pdf#page=348.

⁴⁴ Подольський А. Сучасна історія як інструмент політичних маніпуляцій (на прикладі вивчення історії Голокосту). *Наукові записки ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 4 (90). С. 204–212. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/podolskyi_suchasna.pdf.

українському соціокультурному просторі розробляються кілька концептуальних підходів до розуміння війни. Дискурси, що часто протистоять один одному, умовно можна пов'язати з Д.Табачником та В. В'ятровичем. Обидва підходи мають тоталітарно-одновимірний характер, де політико-ідеологічний аспект є ключовим, а націоналістичний (антиколоніальний) дискурс генерує і репродукує образи минулого як дзеркальні антитези до образів російсько-радянського (колоніального) дискурсу.

Однак впродовж останніх двох десятиліть в Україні спостерігається протилежна тенденція: історичні міфи, пов'язані з війною, не сприяють об'єднанню, а лише поглиблюють суспільний розкол. Нова українська концепція війни не була розроблена, а стара радянська концепція виявилася дискредитованою через перевантаження сфальсифікованими сюжетами та інтерпретаціями. Замість радянських міфів виникають націоналістичні міфи, які механічно замінюють «героїку Радянської Армії» на «героїку ОУН та УПА», що також є політично забарвленими. Боячись «бандеризації» України, ветерани та проросійські представники намагаються відновити радянську історичну пам'ять і символіку. Цей процес нагадує замкнуте коло, вирішення якого можливе лише через створення чіткої концепції національної ідентичності, що в умовах сучасного українського суспільства є надзвичайно складним завданням.

«Битва міфів» традиційно експлуатується політиками всіх напрямків і генерацій для відвернення уваги громадськості від нагальних соціально-економічних, демографічних і екологічних проблем, які можуть викликати масові акції протесту. А тому можна припустити, що радянський міф про війну може стати каталізатором націєтворчого процесу, особливо в умовах можливого згортання демократичних процесів в Україні.⁴⁵

Політика, перетворюючи історію на свій інструмент, створює різноманітні політичні міфи, нав'язуючи суспільству певні ідеї або цінності на

⁴⁵ Вергун В. Проблеми політизації історії України. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я*. 2022. С. 739. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/bitstreams/616e8b82-b39e-4a04-80f6-9522fa13ea0e/download>.

основі вигаданих чи перебільшених фактів з минулого. Прикладом активного використання політичної міфології є Радянський Союз, який активно впроваджував свої цінності через пропаганду, а сьогодні сучасна Росія продовжує цей підхід, спотворюючи історичні факти для просування своїх ідеологій. Яскравим прикладом є привласнення заслуг у перемозі над нацизмом лише російському народу. Ідея «деди воєвали» активно використовується для пропаганди бойових дій на Донбасі, де закликають «ватників» боротися з фашизмом, як це робили їхні діди. Таким чином, політика може використовувати історію не лише для просування ідеологій, а й для розпалювання розбрату в суспільстві чи між націями.⁴⁶

Вчені одноставно наголошують на важливості уникання політизації історичних знань і перетворення їх на інструменти для нав'язування «правильних» оцінок масовій свідомості. В наш час це особливо актуально, оскільки політики часто намагаються замінити професійних істориків, посиляючись на те, що історії, написані в ХХ-ХХІ століттях, мають обмежений термін життя, і внаслідок змін світогляду потрібні нові інтерпретації минулого. Дослідники, які орієнтовані на Захід, активно просувають нові концепції вітчизняної історії, що забезпечують історичний суверенітет і відокремлену історичну політику нових держав.

Процес формування національної історії є закономірним і важливим для нових держав, які вийшли з-під впливу метрополій і визначили курс на самостійне існування. Однак практика показує, що це завдання супроводжується значними труднощами та спокусами – адаптація спільного минулого, усунення незручних історичних моментів, ідеалізація державницького родоводу, героїзація національних героїв тощо. Хоча історіописання є благородною справою, воно не завжди уникатиме політичних маніпуляцій. Тому важливо враховувати думку антрополога О. Юрчука про необхідність відкритої політичної дискусії щодо деколонізації нашої історії, що

⁴⁶ Тимків Н. Політика і історія. *Espresso.TV*. 2 вересня 2016. URL: https://espresso.tv/blogs/2016/09/02/polityka_i_istoriya.

включає розгляд нашого минулого, позитивної та негативної спадщини, роботи з пам'яттю, відносин у межах Радянського Союзу, а також функціонування авторитарної системи Путіна.⁴⁷

В українському контексті лише принципова деміфологізація, десакралізація та раціоналізація історії можуть сприяти досягненню національного консенсусу. О. Зайцев, професор кафедри нової та новітньої історії України в Українському католицькому університеті, підтримує ідею відмови від створення національних міфів і культів. Вчений зазначає, що проблема полягає не в тому, щоб одні постаті отримували пам'ятники, а інші стали об'єктами осуду. Важливо зрозуміти глибинні мотиви вчинків історичних осіб і шукати спільні точки дотику на основі цього розуміння. Історія не має чіткої межі між чорним і білим, добром і злом; ці риси часто переплітаються в одній людині. Люди могли прагнути до добра для своєї нації, як вони його розуміли, а це розуміння було різним. Раціональний підхід до історії полягає у прагненні зрозуміти, а не в тому, щоб таврувати одних і возвеличувати інших. Це єдиний шлях до досягнення національного консенсусу.⁴⁸

Отже, етичні питання та політичні проблеми, пов'язані з публічною історією, містять проблеми, що виникають при маніпулюванні історичними фактами та використанні історії для політичних цілей. Політики часто маніпулюють історичними фактами для просування своїх ідеологій, що може призводити до спотворення фактів і створення небезпечних міфів. Етична проблема полягає в тому, що такі маніпуляції порушують об'єктивність історії і можуть поглиблювати соціальні розбіжності. Важливо, щоб публічна історія базувалася на чітких і перевірених фактах, а не на ідеологічних інтерпретаціях, що дозволяє уникнути політичної експлуатації історії і сприяє створенню більш збалансованого розуміння минулого, що є ключовим інструментом для розвитку національної єдності та соціального миру.

⁴⁷ Історія: «єдина наука» чи інструмент політики, крайнім виявом якої є війна?. Володимир Литвин: офіційний сайт. URL: https://lytvyn.com.ua/history_a_single_science_or_a_policy_tool.

⁴⁸ Зайцев О. Різні погляди на історію - нормально. Небезпечна їхня політизація. Історична правда. 28 квітня 2011. URL: https://www.istpravda.com.ua/columns/4db97fee9c53f/view_news/.

3.2. Політичний та ідеологічний тиск як одна з актуальних проблем розвитку публічної історії.

Основою демократичної системи є гарантія рівного і вільного права громадян на участь у прийнятті рішень. Тому кожен громадянин України має реальну можливість брати участь у політичному процесі, від простого спостереження до активної політичної та економічної діяльності. У зв'язку з цим, проблема «груп тиску» є важливою для українського суспільства. Актуальність цього питання зростає з посиленням впливу груп інтересів на сучасний політичний процес і формуванням нових механізмів їх взаємодії з органами державної та виконавчої влади в умовах сучасних соціально-політичних і адміністративних змін. Взаємодія політичних інститутів з соціальними, економічними та функціональними групами є ключовим фактором при аналізі політичних суб'єктів і функціонування сучасних демократій. Різноманіття інтересів у сучасному суспільстві сприяє діяльності численних груп і громадських об'єднань, що представляють різні соціальні, національні, конфесійні та регіональні інтереси. Система представництва інтересів в Україні є важливим каналом для акумуляції і агрегації інтересів різних груп та забезпечення комунікації між ними.⁴⁹

Ідеологія сьогодні визначається як система уявлень про реальність, яка впливає на сприйняття людей і подій. Від цього залежить, що ми вважаємо правильним або неправильним, і тому ми часто захищаємо свою модель сприйняття від будь-якого впливу, що ускладнює її зміну. Систематика впливу може проявлятися в трьох напрямках:

1. Фізичний простір – використання військових методів для впливу.
2. Інформаційний простір – інформаційна війна, що змінює інформаційні потоки, які отримує супротивник і його населення.

⁴⁹ Кіянка І. Взаємодія держави і груп тиску в сучасному політичному процесі України. *Науковий вісник*. 2009. Вип. 4. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jan/26569/kijanka.pdf>.

3. Віртуальний простір – робота з моделлю світу, щоб зменшити мотивацію до ведення війни.⁵⁰

Одним із результатів політичного та ідеологічного тиску на публічну історію є формування історичних наративів, що має як позитивне, так і негативне значення. Наратив – це ментальна структура, що допомагає зрозуміти, як організоване наше мислення і як воно функціонує. Наративи походять з літературознавства, де їх використовували для опису структури оповідання. Це система причинно-наслідкових зв'язків, яка пояснює, як одне явище впливає з іншого.⁵¹

Історичний наратив, як метод оформлення історичного тексту, є цікавою і перспективною сферою методологічних досліджень. Хоча використання літературних прийомів для організації та оформлення історичних текстів може зробити їх більш яскравими та зрозумілими для читачів, існує також суттєвий недолік. Надмірна увага до оформлення і «театралізації» тексту може негативно вплинути на його змістовну і інформативну частину, яка є основною з наукової точки зору, незважаючи на спільні риси історії та літератури. Історичний наратив є складним мовленнєвим явищем, що поєднує змістову структуру історичного тексту з методами його оформлення і подачі. Варто зазначити, що жоден з дослідників не відкидає можливість розгляду інших аспектів наративу, проте переважно фокусується на одному з них.⁵²

Серед ключових елементів наративу можна виділити наявність кінцевої мети, яка надає пояснення всім подіям розповіді. У наративному описі також важливо правильно відбирати найзначніші події і упорядковувати їх у певній часовій послідовності. Крім того, наратив може бути оформлений як стабільний, прогресивний або регресивний, що визначає спосіб розвитку подій,

⁵⁰ Виздрік В., Мельник О. Ідеологія – інформаційна складова російської агресії. *Військово-науковий вісник*. 2023. № 39. URL: <http://vnn.asv.gov.ua/article/view/280197>.

⁵¹ Почепцов Г. Не читайте чужих наративів. *Укрінформ*. 10 жовтня 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3596443-ne-citajte-cuzih-narativiv.html>.

⁵² Мішалова О. Історичний наратив: аспекти дослідження. *Дослідження і розвідки з всесвітньої історії і правознавства*: зб. наук. праць. 2012. Вип. 10. С. 72–81. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/9989/1/%d0%9c%d1%96%d1%88%d0%b0%d0%bb%d0%be%d0%b2%d0%b0%20d1%81.72-81.pdf>.

що створює враження, ніби все відбувалося саме так, хоча насправді це може бути далеко від реальності. Часто складно знайти адекватний наратив, адже він не завжди є навмисним викривленням реальності. Історії розповідаються з певних точок зору і в певному контексті, тому вони відображають лише частину реальності і часто різними способами. Наприклад, підручники з історії можуть будувати події у контексті розвитку, прогресу чи занепаду, не кажучи вже про ідеологічні інтерпретації.⁵³

Об'єктивний історичний наратив має базуватися на всебічному аналізі наукових досягнень у вивченні явищ, подій, процесів та особистостей минулого. Такий наратив повинен слугувати опорою для нації в її прагненні до розвитку, використовуючи досвід попередників, одночасно вказуючи на можливі помилки та недоліки, які слід уникати в майбутньому.⁵⁴

Французький філософ Жан-Франсуа Ліотар зазначав, що сьогодні термін «наратив» вживається як для індивідуальних оповідей, наприклад, біографії чи автобіографії, так і для метанаративів, зокрема політичних ідеологій.⁵⁵

Одна із засновниць наратології, нідерландська культурологиня Міке Баль, пішла ще далі, стверджуючи, що майже всі тексти мають наративний характер. Вона зазначала, що, подібно до семіотики, наратологію можна застосувати до будь-якого культурного явища. Підсумовуючи, М. Баль зауважувала, що не все є наративом, але практично всі культурні явища мають наративний вимір. На

⁵³ Афанасьєв О., Василенко І. Наративи і ідеологія. *Уйомовські читання (2023): матеріали Наукових читань пам'яті Авеніра Уйомова / упор. і ред. К. В. Райхерт.* Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2023. С. 9–10. URL: http://dspace.op.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/14251/1/%D0%A3%D0%B9%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_2023.pdf.

⁵⁴ Крисаченко В. С. Український історичний наратив та його роль у формуванні національної ідентичності. *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства.* Київ: УАІД «Рада», 2007. Т. XV. С. 404–412.

⁵⁵ Ліотар Ж.-Ф. Ситуація постмодерну. *Філософська і соціологічна думка.* 1995. Вип. 5-6. С. 15–38.

нашу думку, така неоднозначна позиція М. Баль лише додає плутанини до термінологічної дискусії.⁵⁶

Історичний наратив подається не як вираження творчого задуму історика у формі розповіді, а як точне відображення історичного минулого, що стирає межу між фактом і його інтерпретацією. Актуальність дослідження історичних наративів зростає в періоди соціально-політичних криз. При створенні історичного наративу владний інститут може обрати або реалістичну, або конструктивістську модель побудови розповіді. Реалістична модель передбачає максимально точне відображення історичної реальності, в той час як конструктивістська модель дозволяє вільніше трактувати факти в залежності від цілей особи або інституту, що конструює наратив.⁵⁷

Ідеологічні наративи є спеціально сконструйованими структурами, що часто включають сучасні міфи. Міфотворчість у цій площині дуже ефективна: абстрактні поняття персоніфікуються через звичайних людей і події, або навпаки, останнім надається особливе сакральне чи негативне значення, що створює небезпечний вигаданий світ, в якому реальні події інтерпретуються відповідно до міфологічних образів. Ці образи часто сприймаються як реальність і віряться не лише простими людьми, а й самими творцями ідеологічних міфів. Міфотворчість дозволяє представити приватні інтереси певних владних угруповань як загальнонаціональні чи загальнолюдські. Вона використовує цінності з минулого або вигадані концепти, які часто є ненауковими або сміховинними, але сприймаються всерйоз через недостатню поінформованість, брак знань або соціально-психологічні фактори. Ідеологічні наративи іноді мають серйозне теоретичне обґрунтування, як у марксизмі, що

⁵⁶ Bal M. *Narratologie: essais sur la signification narrative dans quatre romans modernes*. Paris: Klincksieck, 1977. 199 p.

⁵⁷ Сараєва О. Теоретичні рамки феномену «історичного наративу». *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Історичні науки. 2023. № 4. С. 123–128. URL: https://hist.vernadskeyjournals.in.ua/journals/2023/4_2023/20.pdf.

створює ілюзію науковості і полегшує їх сприйняття навіть освіченими людьми через освітні структури, літературу, мистецтво і повсякденні практики.⁵⁸

Ідеологічні або історичні метанаративи, насичені сучасними міфами, зазвичай виглядають привабливо і мають заспокійливий ефект, вони навіть можуть викликати почуття гордості за те, чого насправді варто соромитися, та допомагають подолати індивідуальні та національні комплекси меншовартості. Визначити конкретні критерії для розмежування потрібних та непотрібних, правильних чи хибних метанаративів непросто, однак загально визнаним критерієм є орієнтація на загальнолюдські цінності, а не на цінності окремих груп чи маргінальних ідеологій.

Ідеологічні метанаративи нерозривно пов'язані з сучасними міфами, і міфотворчість у цій сфері є надзвичайно дієвою. Абстрактні ідеї часто персоніфікуються через реальних людей і події, або навпаки – подіям надають сакральний чи негативний зміст, що становить серйозну небезпеку, оскільки створює фантастичний світ, що віддаляє людей від реальності, роблячи її менш зрозумілою і неприйнятною. Міфологічні образи сприймаються як справжня дійсність, і в них вірять не лише звичайні люди, а й самі творці цих міфів.

Міфотворчість дозволяє подати приватні інтереси певних владних угруповань як загальнонаціональні або навіть загальнолюдські. Для цього використовуються цінності, запозичені з загальнолюдської чи національної спадщини, або спеціально вигадані. Часто вони позбавлені наукового підґрунтя, виглядають абсурдно, проте багато людей сприймають їх серйозно через брак інформації, недостатню освіченість чи соціально-психологічні проблеми.⁵⁹

⁵⁸ Афанасьєв О., Василенко І. Наративи і ідеологія. *Уйомовські читання (2023)*: матеріали Наукових читань пам'яті Авеніра Уйомова / упор. і ред. К. В. Райхерт. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2023. С. 9–10. URL: http://dspace.op.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/14251/1/%D0%A3%D0%B9%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_2023.pdf.

⁵⁹ Афанасьєв О., Василенко І. Метамодерн і метанаративи: нові старі цінності. *Філософія та гуманізм*. 2022. Вип.2 (16). С. 4–10. URL: http://dspace.op.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/14240/1/1%28Fil_Hum_16%29.pdf.

Отже, можна стверджувати, що політичний та ідеологічний тиск є однією з ключових загроз для розвитку публічної історії, оскільки під його впливом історичні події можуть бути спотворені або інтерпретовані в інтересах певних владних чи ідеологічних груп. Такий тиск часто призводить до створення міфів і маніпулятивних наративів, які підміняють науковий підхід до вивчення минулого, викривляють сприйняття історії в суспільстві, що ускладнює об'єктивне відтворення історичних подій та сприяє виникненню розбіжностей у суспільній пам'яті. Публічна історія повинна зберігати незалежність від політичного впливу, щоб виконувати свою основну функцію – об'єктивно висвітлювати минуле на основі конкретних фактів. Відстоювання академічної свободи та наукового підходу є важливими умовами для запобігання ідеологічній монополізації історичного знання.

3.3. Перспективи розвитку публічної історії: вплив ІТ-технологій та глобалізації.

Розвиток публічної історії значно прискорився завдяки впливу ІТ-технологій та процесам глобалізації. Сучасні технології дозволяють швидко й ефективно поширювати історичні знання через цифрові платформи, соціальні мережі, інтерактивні музеї та онлайн-архіви, що робить історію більш доступною для широкої аудиторії. Глобалізація сприяє обміну історичними дослідженнями та ідеями між різними культурами, що збагачує методи інтерпретації минулого.

Процеси глобалізації та європейської інтеграції змінюють вимоги до історичної науки, зокрема, вивчення історії України. Сьогодні необхідно зберігати баланс між збереженням національної ідентичності та адаптацією до глобалізованого світу з його викликами. В умовах війни особливо актуальною стає промоція українського порядку денного на міжнародній арені через осмислення й презентацію історії України на глобальному рівні.⁶⁰

⁶⁰ Готра О. Історія України в контексті глобалізації. *Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція з міжнародною участю «Україна і світ: соціально-гуманітарні виміри*

Глобальні історичні дослідження стали продуктом епохи швидкої глобалізації, яка почалася в останній третині ХХ століття. Сто років тому розвиток таких студій був би малоімовірним, оскільки глобальний підхід до вивчення соціального прогресу людства вимагає ширшого погляду на минуле. Цьому сприяли розвиток комунікаційних технологій, інформаційної сфери, зростання інтенсивності соціальних контактів та, що найважливіше, суспільний запит на осмислення проблем, породжених новими хвилями глобалізації та становленням інформаційно-мережевого суспільства. Таке суспільство характеризується гнучкою структурою інформаційних і комунікаційних потоків, серед основних чинників якого – ЗМІ, транспортні системи, туризм, міграція та освітні програми. Глобалізуються економіка, політика, безробіття, голод, охорона довкілля, а також свідомість сучасної людини, на яку суттєво вплинула інтернет-революція. Водночас в інтелектуальній сфері спостерігається глобалізація науки та професії історика.⁶¹

Джеремі Адельман, професор історії та директор лабораторії глобальної історії Принстонського університету, підкреслює, що глобалізація змінила традиційні, вузькі уявлення про історію. Історики швидко відреагували на падіння Берлінської стіни, ослаблення національних економічних бар'єрів, зростання контейнерних перевезень та розвиток космополісів, що призвело до появи нових підходів і концепцій. На думку Дж. Адельмана, для розуміння глибоких процесів глобальних змін важливо використовувати професійні навички істориків та прислухатися до голосів різних спільнот, як далеких, так і близьких, щоб почути їхню відповідь на ці трансформації.⁶²

безпеки та співпраці». 2023. С. 65–71. URL: https://dpu.edu.ua/images/2024/Photo_dlya_novyn_2024/Kafedra%20psihologii%20pedagogiki%20ta%20suspilnih%20disciplin/01_sicen_Kafedra%20psihologii%20pedagogiki%20ta%20suspilnih%20disciplin/Zbirnik%20konferencii%2024.11.23%20Ukraina%20i%20svit%20socialno-gumanitarni%20vimiri%20bezpeki%20ta%20spivpraci.pdf#page=66.

⁶¹ Верховцева І. Глобальна історія: контури дослідницького поля. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Історичні науки. 2021. № 4. С. 139–146. URL: https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/4_2021/23.pdf.

⁶² Джеремі Адельман. Що таке глобальна історія сьогодні?. *Historians*. 4 лютого 2018. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/dyskusiya/2387-dzheremi-adelman-shcho-take-globalna-istoriya-sogodni>.

М. Козловець підкреслює, що, рухаючись у майбутнє, важливо чітко усвідомити своє місце та роль в історичному контексті, а також мати цілісне бачення минулого свого народу в рамках світової історії. Це виклик сучасності, який дозволяє нам розширити власне світосприйняття. Зокрема, йдеться про те, щоб українці усвідомили і реалізували свою європейську ідентичність, зрозуміли, що Україна завжди була, є і буде частиною європейської культурної та цивілізаційної спільноти.⁶³

З метою подолання фрагментарності в уявленнях про минуле та пошуку витоків глобальних проблем сучасності, історики останніми десятиліттями активізували глобальноісторичні дослідження. Одним із ключових напрямів цих студій є глобальна, перехресна або транснаціональна історія, яка зосереджується на вивченні процесів глобалізації в ретроспективі та досліджує історичні явища, що призвели до сучасних глобальних соціальних і політичних проблем. Величезні масиви історичних джерел, обумовлені макроісторичним підходом до аналізу соціальних процесів минулого, вимагають нових методів обробки даних, як-от електронні інструменти, квантитативна історіографія та кліодинаміка. Важливими стають колективні зусилля науковців, узгодження інтернаціональних наукових підходів та активізація професійних контактів.

Однак існують певні труднощі, пов'язані з інтерпретацією термінів і понять, якими користуються науковці з різних культур, світоглядів і мов, що підкреслює необхідність створення глобальної наукової мережі, яка б сприяла узгодженню термінології та методології досліджень. Відповідальність учених за формування емпіричної бази глобальних історичних студій та її аналіз стає особливо важливою, оскільки наукові рефлексії можуть значно вплинути на соціальну практику, сприяючи змінам у житті різних регіонів та людства загалом.⁶⁴

⁶³ Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 558.

⁶⁴ Верховцева І. Глобальна історія: контури дослідницького поля. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Історичні науки. 2021. № 4. С. 139–146. URL: https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/4_2021/23.pdf.

Загальноновизнаним є факт активного розвитку інформаційно-комунікаційних і соціальних мереж у сучасному житті людини, що охоплює різні сфери: освіту, професійну діяльність, повсякденне спілкування, побут і рекреацію. Швидкість їх появи, розвитку і трансформації значно перевищує темпи інновацій минулого століття. Незважаючи на враження хаотичності і непередбачуваності, можна виділити певні перспективи і тенденції в розвитку мереж, оскільки їх проектування і розробка є довготривалими процесами, а їх вплив має значне значення для глобальних тенденцій розвитку цивілізації. Особливо важливими стають інтелектуальні мережі, що розробляються для різних застосувань. Найбільш ґрунтовний підхід до створення таких мереж представлений в програмі Національного фонду науки США під назвою «Інформаційні та інтелектуальні системи: просування антропоцентричної комп'ютеризації, інтеграція інформації та інформатика, робастний інтелект», яка передбачає всебічне дослідження і розвиток різних аспектів інтелектуальних мереж з відповідним фінансуванням для організацій-учасників проекту.⁶⁵

Швидкий розвиток інформаційних технологій та активне формування цифрового суспільства істотно вплинули на життя громадян. Диджиталізація, як комплексний процес, що поєднує цифровізацію даних з технологічними інноваціями, сприяє доступності інформації у цифровому середовищі. Вона забезпечує активну інтеграцію соціальних інститутів у цифрову інфраструктуру, таку як е-урядування, е-економіка та е-держава, розширює спектр послуг у різних сферах життя (державні, комерційні, приватні тощо), спрощує комунікацію, формує електронну інфраструктуру та розвиває різноманітні цифрові сервіси.⁶⁶

⁶⁵ NSF 06-572: Information and Intelligent Systems: Advancing Human-Centered Computing, Information Integration and Informatics, and Robust Intelligence. National Science Foundation. URL: <https://new.nsf.gov/funding/opportunities/information-intelligent-systems-core-programs/13707/nsf06-572/solicitation#toc>.

⁶⁶ Крохмаль Н. Особливості переговорного процесу в диджитал суспільстві. *Співвідношення соціального-індивідуального у сучасних комунікативних процесах*: збірник наукових праць. 2024. С. 60–63. URL:

ІТ-технології суттєво змінили публічну історію та забезпечили нові можливості для збереження та поширення історичних знань. Завдяки цифровим архівам і онлайн-ресурсам, доступ до історичних документів і джерел став набагато легшим і швидшим. Соціальні медіа та платформи для віртуальних турів дозволяють аудиторії ознайомлюватися з історичними подіями та пам'ятками, що раніше було доступно лише в обмежених масштабах. Віртуальні реконструкції і інтерактивні додатки сприяють глибшому розумінню історичних контекстів і подій. Крім того, використання Big Data та штучного інтелекту відкриває нові можливості для аналізу історичних трендів, що впливають на сучасне суспільство.

Інформатизація науки кардинально змінює пізнавальний процес у цій сфері. Інформатизація науки зменшує час, необхідний для збору інформації, який без її використання міг би займати до половини або більше робочого часу дослідника. Вивільнення від рутинної роботи з інформацією значно підвищує творчу продуктивність, евристичність пошуку та загальну ефективність праці в наукових дослідженнях.⁶⁷

Отже, перспективи розвитку публічної історії значно зростають завдяки впливу ІТ-технологій і процесам глобалізації. ІТ-технології дозволяють зберігати та доступно представляти величезні обсяги історичних даних, що робить історичні дослідження більш інтерактивними і доступними для широкої аудиторії. Глобалізація сприяє обміну історичними знаннями між різними культурами і націями, що розширює горизонти публічної історії і підвищує її універсальність. Поява нових цифрових платформ та інструментів сприяє інтеграції історичних знань у повсякденне життя і освіту, підвищуючи обізнаність про минуле. Однак ці зміни також формують нові складнощі, що

<https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/63899/1/%D0%9A%D1%80%D0%BE%D1%85%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D1%8C.pdf>.

⁶⁷ Онопрієнко М. Інформаційні технології в науці: методологічний вплив і проблеми. *Science and Science of Science*. 2011. № 3. С. 48–58. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/49286/05-Onoprienko.pdf?sequence=1>.

пов'язані з перевіркою достовірності інформації та збереженням історичної точності.

РОЗДІЛ 4

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК

ПУБЛІЧНОЇ ІСТОРІЇ ЯК НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗВО

4.1. Аналіз навчальних програм з публічної історії та історичні етапи становлення цієї галузі знань у ЗВО

Аналіз навчальних програм з публічної історії дозволяє виявити етапи розвитку цієї галузі знань у закладах вищої освіти та адаптацію історичної науки до сучасних вимог. Публічна історія, як дисципліна, виникла у зв'язку із потребою впровадження історичних знань у широку суспільну практику і комунікацію. З початку її становлення в освітніх програмах спостерігається еволюція підходів до навчання, яка включає інтеграцію нових технологій і методик. Для нашого дослідження ми обрали кілька навчальних програм з публічної історії, які реалізовані та викладаються в українських ЗВО. Проаналізуємо кожен із них більш детально.

Освітня програма «Публічна історія», що затверджена у Волинському національному університеті ім. Лесі Українки⁶⁸, орієнтована на формування комплексних знань і навичок у сфері історичних досліджень і їх публічного представлення. Навчальний план цієї освітньої програми зосереджує увагу на сучасних методах навчання, управлінні історичною спадщиною та практичних напрямках: асистентській та переддипломній практиці, що дозволяє здобувачам освіти закріпити не лише теоретичні знання, а й практичні навички для ефективної роботи в галузі публічної історії.

Освітня програма «Публічна історія» організована в два основні цикли, що забезпечують як загальну, так і професійну підготовку. Цикл загальної

⁶⁸ Публічна історія (план затв. 2023 р.). Волинський національний університет ім. Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/all-educations/publiczna-istoriya-plan-zatv-2023-r>.

підготовки включає курси з проєктного менеджменту, методології наукових досліджень, наукової комунікації іноземною мовою та сучасних методів навчання, що формують основи управління проєктами та ефективної комунікації. Цикл професійної підготовки зосереджений на спеціалізованих темах: цифровізація історії, усна та локальна історія, історична пам'ять і популяризація історії в медіа.

У Київському національному університеті ім. Т. Шевченка публічна історія виокремлена в окрему освітню програму «Практична (публічна) історія». Метою освітньої програми є підготовка спеціалістів з публічної історії з акцентом на глибоке вивчення іноземних мов.

Цілями освітньої програми є комплексна підготовка істориків, які будуть спеціалізуватися на репрезентації наукових історичних знань у публічній сфері, зокрема в масовій культурі, медіа, мистецтві, кіно, літературі, музеях, фестивалях та комп'ютерних іграх. Програма зосереджує увагу на поглибленому вивченні іноземних мов, зокрема англійської до рівня С1 протягом восьми семестрів, а також однієї з європейських мов за вибором протягом чотирьох семестрів.

Особливості освітньої програми є те, що студенти вивчатимуть як загальноісторичні дисципліни, так і спеціалізовані курси, як-от «Історична політика та політика пам'яті», «Усна історія», «Цифрова історія», «Локальна та комунальна історія», «Інформаційні технології: минуле та сучасне», «Музеї в публічній історії», «Історичний туризм» та «Історія України в художньому кінематографі». Програма дозволяє студентам вибирати дисципліни за власними науковими інтересами та включає як теоретичні знання, так і практичні навички: написання текстів для ЗМІ, створення відеороликів, управління проєктами і організація виставок. Студенти також мають можливість доповнити теоретичні знання практичним досвідом через археологічні, архівні, музейні та медійні практики, а також скористатися

програмами академічних обмінів та стажувань у провідних університетах світу.⁶⁹

Український державний хіміко-технологічний університет також пропонує вивчення публічної історії у формі окремої освітньої програми. Освітня програма спрямована на творчих та мотивованих студентів, які бажають стати істориками-популяризаторами історичних знань, комунікаторами з різними соціальними групами щодо формування історичної пам'яті, організаторами культурних і соціально-політичних проєктів, дослідниками та викладачами.

Професійні історики повинні бути здатні спілкуватися з широкою аудиторією зрозумілою мовою та у форматах, які легко сприймаються. Адже звичайні люди часто не читають наукових праць з багатьма посиланнями, термінами та складними поняттями. Традиційна історія зосереджена на написаних текстах, як-от монографії і наукові статті, тоді як публічна історія звертає увагу на інші формати: документальні фільми, виставки та публічні дискусії.

Випускник програми отримує диплом бакалавра зі спеціальності 032 «Історія та археологія». Програма включає дисципліни професійної підготовки: «Вступ до публічної історії», «Актуальні проблеми європейської та української історії», «Історія і колективна пам'ять», а також «Цифрова історія» і «Історія і медіа». Студенти проходять музейну та педагогічну практики, а також беруть участь у літніх школах з реалізації публічно-історичних проєктів. Випускники можуть працювати в соціальних і культурних закладах, музеях, галереях, туристичному бізнесі, культурних відділах органів місцевого самоврядування, архівах та бібліотеках. Потенційні посади, що може обіймати випускник цієї освітньої програми, включають асистента вчителя, екскурсовода та лаборанта наукового підрозділу.⁷⁰

⁶⁹ Освітня програма «Практична (публічна) історія». Київський національний університет ім. Т. Шевченка. URL: <http://www.history.univ.kiev.ua/educational-programs/public-history/>.

⁷⁰ Освітня програма «Публічна історія». Український державний хіміко-технологічний університет. URL: <https://udhtu.edu.ua/osvitnya-programa-publichna-istoriya>.

Український католицький університет реалізує вивчення публічної історії у рамках однойменної освітньої програми. Магістерська програма з публічної історії сфокусована на теорії та практиках критичного аналізу, розповсюдження та сприйняття знань і уявлень про минуле в суспільстві. Вона є частиною магістерської спеціальності «Історія» Гуманітарного факультету УКУ та реалізується у співпраці з Львівською бізнес-школою і Школою журналістики УКУ. Випускники програми отримують диплом магістра за спеціальністю «Історія» від української держави та диплом УКУ зі спеціалізації «Публічна історія».

Метою програми є підготовка фахівців, які застосовують міждисциплінарний підхід до історичних досліджень і здатні реалізовувати проекти, що поєднують критичне осмислення історичних знань із розумінням сучасних публічних дискусій і сприйняття минулого. Завдання програми включають: аналіз історичних подій через призму сучасних дебатів, підготовку студентів до критичної оцінки основних ідей та домінуючих точок зору, залучення істориків до різних практик поза академічною сферою, підтримку збереження та популяризації культурної спадщини, а також розвиток діалогу з сусідніми країнами та іншими частинами світу. Місія програми полягає в створенні середовища для істориків, які активно залучають різні групи до обговорень про минуле у публічному просторі, сприяючи формуванню плюралістичної історичної культури в Україні.⁷¹

В Уманському державному педагогічному університеті ім. Павла Тичини публічна історія представлена як навчальна дисципліна (у рамках здобуття спеціальності 032 Історія та археологія)⁷². Предмет навчальної дисципліни

⁷¹ Публічна історія / Public History. Український католицький університет. URL: <https://humaniora.ucu.edu.ua/academics/publicna-istoriya-public-history/>.

⁷² Публічна історія України: силабус навчальної дисципліни. Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини. URL: https://history.udpu.edu.ua/images/%D0%A1%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D0%B1%D1%83%D1%81%D0%B8/%D0%A1%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D0%B1%D1%83%D1%81%D0%B8_%D0%BA%D0%B0%D1%84%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%B8_%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8/%D0%9F%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D

охоплює вивчення історії через призму сучасних суспільних дебатів, аналіз процесів створення, збереження, переосмислення та популяризації культурної спадщини, а також місць історичної пам'яті для різних груп в українському суспільстві. Метою дисципліни є підготовка універсальних істориків, які поєднують академічні знання з навичками експерта, здатного ефективно працювати з проблемами історії, пам'яті та спадщини в сучасному публічному просторі.

Після вивчення цієї дисципліни студенти зможуть:

1. Розвивати навички осмислення минулого та популяризації історії через мас-медіа;
2. Освоїти специфіку роботи в освітніх і культурних проектах, музеях, ініціативах зі збереження та управління культурною спадщиною, туристичному бізнесі, а також у муніципальних і управлінських сферах, працюючи з локальними спільнотами та громадськістю;
3. Розуміти характер і специфіку контroversійних аспектів історії України;
4. Брати участь у формуванні відкритих та динамічних відносин між суспільством і його минулим.

Львівський національний університет ім. Івана Франка реалізує розвиток публічної історії через формування навчального курсу⁷³. Навчальний курс знайомить студентів з новим напрямком в історичній науці та професійній діяльності – публічною історією, яка фокусується на представленні історії в публічній сфері. Курс розглядає суспільно-політичні та інтелектуальні причини виникнення публічної історії, її методологічні основи та практичні методи, а також аналізує її функціонування в Західній, Центральній та Східній Європі. Особлива увага приділяється осередкам, освітнім програмам та перспективам розвитку публічної історії в Україні.

1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf.

⁷³ Публічна історія: навчальний курс. Львівський національний університет ім. І. Франка. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/course/polityka-pamyati-na-postradyanskomu-prostori>.

Результати вивчення цієї дисципліни:

1. Знати: передумови, етапи та особливості розвитку публічної історії в Західній, Центрально-Східній Європі та Україні; основні теоретичні підходи та практичні методи публічної історії як професійної діяльності; вплив цифрових технологій на розвиток публічної історії.

2. Вміти: аналізувати наукову літературу з публічної історії; обговорювати значення історичних знань у сучасному публічному просторі; організовувати заходи з популяризації історичних знань серед широкої аудиторії; використовувати цифрові методи для представлення історичних знань у публічному просторі.

Також для оптимізації результатів навчання у рамках курсу «Публічна історія» науковими працівниками ЗВО було створено методичний посібник⁷⁴, що містить поради та рекомендації щодо викладання цієї навчальної дисципліни.

Отже, аналіз навчальних програм з публічної історії в закладах вищої освіти (ЗВО) демонструє, що ця галузь знань зазнала значних змін і розвитку впродовж останніх десятиліть. Становлення публічної історії як академічної дисципліни вирізнялось особливостями формування теоретичних основ, методологічних підходів та практичних застосувань, що відповідають сучасним потребам суспільства. Навчальні програми зосереджують увагу на застосуванні публічної історії у культурних, соціальних і комунікаційних вимірах, що дозволяє краще реагувати на сучасні проблеми і потреби публічного простору. Сьогодні освітні програми з публічної історії включають практичні курси та проекти, які сприяють активній участі студентів у популяризації історичних знань через різноманітні медійні та культурні платформи.

⁷⁴ Методичний посібник з навчального курсу «Публічна історія» (освітньо-кваліфікаційний рівень – магістр, спеціальність 032 – історія та археологія). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. 45 с. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/02/Vse-metodychka.pdf>.

4.2. Проблеми впровадження публічної історії у навчальний процес у ЗВО.

Сьогодні впровадження публічної історії у навчальний процес у закладах вищої освіти зіштовхується з низкою проблем. Серед них – необхідність інтеграції нових методологій і практик у традиційні академічні програми, що часто потребує перегляду і адаптації навчальних планів та ресурсів. Крім того, існує потреба в підготовці викладачів, які здатні ефективно передавати сучасні концепції публічної історії, а також у забезпеченні ресурсів для реалізації практичних занять і проєктів. Вирішення цих проблем є вкрай важливим для успішного впровадження публічної історії у навчальні програми та підготовки фахівців, здатних ефективно взаємодіяти з публікою.

Новаторські стратегії в педагогічному процесі викладання історії у вищій освіті зазнають значних змін, переходячи від традиційних підходів до інтеграції передових цифрових технологій. Сучасний розвиток технологій і доступ до цифрових ресурсів надають викладачам можливість використовувати нові інструменти для створення активного, цікавого та ефективного навчального середовища. У новій освітній парадигмі наголошується на важливості розгляду студентів як активних учасників сучасного суспільства, що сприяє розвитку їх пізнавальної активності та викликає суттєву трансформацію освітніх програм, методів і технологій навчання. Сучасні умови вимагають застосування системно-діяльнісного підходу, який фокусується на активних методах пізнання, проблемно-орієнтованих і багатокomпонентних моделях занять, орієнтованих на стимулювання творчості та колективної співпраці. Використання цих підходів сприяє розвитку ключових умінь студентів, зокрема когнітивних, регулятивних та комунікативних навичок.⁷⁵

У сучасних умовах вищої освіти важливими є проблеми, пов'язані із впровадженням інноваційних технологій і методик навчання. Це викликане потребою в гуманізації технічної освіти, впровадженням нових предметів і, як

⁷⁵ Козлова Л. Інноваційні підходи до викладання історії у закладах вищої освіти: від традиційних методів до цифрових ресурсів. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 8 (14). С. 865–872. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/download/5849/5882>.

наслідок, зростанням попиту на науково-педагогічних працівників, здатних реалізувати інноваційний підхід у навчальному процесі. Важливо адаптувати освітні програми та методики до нових вимог, щоб забезпечити ефективне навчання та підготовку фахівців, що відповідають сучасним тенденціям.⁷⁶

Важливою є можливість для викладачів розробляти та впроваджувати власні інноваційні методики навчання, що сприяє поступовому підвищенню рівня вищої освіти. Ключовою вимогою є здатність педагогів адаптувати та застосовувати ці підходи відповідно до потреб і можливостей студентів, що дозволяє створити більш захоплююче та ефективне навчальне середовище, яке стимулює активне засвоєння знань, розвиток творчих здібностей і формування критичного мислення у студентів.⁷⁷

Інноваційні технології стали невід'ємною частиною закладів вищої освіти, суттєво підвищуючи якість освіти та рівень компетентності як студентів, так і викладачів. Вони сприяють покращенню доступності знань і впровадженню новаторських підходів до навчання та досліджень. Використання інноваційних технологій включає впровадження різноманітних інструментів і програмного забезпечення, що покращує взаємодію між викладачами та студентами. Однак ці технології вимагають від користувачів певного рівня комп'ютерної грамотності та знання спеціалізованих програм, що може бути проблематичним для деяких. Тому важливо організовувати тренінги та курси для викладачів і студентів, щоб забезпечити ефективне використання інноваційних технологій.⁷⁸

Розширення можливостей електронно-інформаційного освітнього середовища та інтеграція зовнішніх сервісів у навчальний процес значно покращують комунікацію між викладачами та студентами, а також підвищують

⁷⁶ Дубінський В. А. Методика викладання історії: навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи студентів історичного факультету. 2-е вид., виправлене і доповнене. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. 86 с.

⁷⁷ Гордієнко Н. Кейс-метод як засіб формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників у вищій школі. *Людинознавчі студії*. Серія: Педагогіка. 2017. Вип. 4/36. С. 64–73.

⁷⁸ Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Академвидав, 2014. 218 с.

контроль за якістю освіти. Важливою складовою успішного впровадження таких інновацій є належна організація зворотного зв'язку. Використання цифрових інструментів та інтерактивних платформ вимагає від викладачів високого рівня цифрової грамотності та вміння організувати навчальний процес в онлайн-середовищі. Також необхідно забезпечити належний захист персональних даних та конфіденційність інформації. Інновації в освіті мають бути орієнтовані на створення динамічного, стимулюючого та інтерактивного середовища, яке активізує навчання, сприяє розвитку творчих здібностей студентів і є ключовим для забезпечення якісної освіти, підготовки молоді до сучасних викликів та їх успішної інтеграції на ринку праці.⁷⁹

Не менш важливою є проблема підготовки викладачів до викладання публічної історії. Освітняни повинні володіти спеціалізованими знаннями і навичками для ефективного впровадження інноваційних методик, що поєднують історичний аналіз з сучасними форматами комунікації. Важливим є також розвиток у викладачів навичок критичного мислення та здатності до творчого підходу у поданні історичних знань.

Організація процесу вдосконалення професійної компетентності науково-педагогічних працівників вимагає значних зусиль, кваліфікованих викладачів та тренерів, а також матеріальних витрат. Проте ці інвестиції виправдовуються покращенням компетентності учасників і залученням активних, талановитих і амбіційних фахівців. Стажування залишається одним з найефективніших способів отримання педагогічного досвіду та підвищення професійної компетентності. Набуття знань безпосередньо від досвідченого спеціаліста, який має багаторічний досвід у своїй сфері, є вагомим внеском у майбутню практичну діяльність викладача, забезпечуючи не лише передачу спеціально-педагогічних знань, але й допомогу в уникненні помилок в управлінській, педагогічній та психологічній діяльності.⁸⁰

⁷⁹ Яковенко Г. Г. Методика навчання історії: навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво ХНАДУ, 2017. 324 с.

⁸⁰ Яковенко О. Форми та види підвищення професійної компетентності науково-педагогічних працівників. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній*

Підвищення кваліфікації викладачів вищих навчальних закладів відбувається через навчально-тематичні програми, які можуть включати основні розділи, дисципліни та теми курсу, а також лекції, семінари та практичні заняття для закріплення набутих навичок. Важливим елементом сучасних програм є виїзні заняття. Стажування науково-педагогічних працівників, як одна з форм їх професійного розвитку, проводиться в університетах, наукових установах Національної академії педагогічних наук України, а також в академіях та інститутах післядипломної педагогічної освіти. Викладачі мають можливість вибрати місце проходження стажування за погодженням з відповідними кафедрами, а також пропонувати свої варіанти для впровадження. Окрім того, активно використовується закордонне стажування, яке дозволяє отримати унікальний досвід практичного застосування міжнародних методик, підвищити рівень теоретичних і практичних знань та навичок, а також сприяє формуванню нових підходів. Таке стажування зазвичай має довготривалий характер і спрямоване на здобуття додаткового досвіду.⁸¹

Для педагогів вищих навчальних закладів особистісні якості, що мають професійне значення, відіграють надзвичайно важливу роль, оскільки безпосередньо впливають на ефективність педагогічної діяльності та визначають її індивідуальний стиль. Серед таких якостей можна виділити гуманістичний підхід, морально-етичні принципи, розвинену мотиваційну сферу, здатність до саморегуляції в професійній діяльності та поведінці, а також прагнення до безперервного самовдосконалення. У поєднанні з професійно-педагогічними якостями – загальнопедагогічними цінностями,

школах. 2021. № 74. С. 210–213. URL: https://web.archive.org/web/20210416035412id_/http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/74/part_3/43.pdf.

⁸¹ Богдан О., Тарасевич В. Підвищення кваліфікації викладачів ЗВО. *Управління якістю підготовки фахівців.* 2020. С. 11–12. URL: <http://mx.odaba.edu.ua/bitstream/123456789/8807/1/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BA%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%87%D1%96%D0%B2%20%D0%97%D0%92%D0%9E.pdf>.

ставленням до педагогічної діяльності як до шляху самореалізації, готовністю до активної взаємодії з студентами для цілеспрямованого педагогічного впливу, творчого підходу до роботи, професійною компетентністю, високим рівнем професійного сприйняття, педагогічного мислення та техніки – ці особистісні якості формують педагогічну майстерність викладача вищого навчального закладу.⁸²

Необхідність постійного розвитку педагогічної майстерності під час підвищення кваліфікації викладачів вищих навчальних закладів підтверджується активним використанням андрагогічного підходу в їх навчанні. Ключовими чинниками цього процесу є прагнення до самореалізації, високі особистісні та професійні стандарти, відповідний рівень професійного сприйняття та мислення, престиж професіоналізму, а також усі суб'єктивні якості, що сприяють удосконаленню педагогічної майстерності.⁸³

Формування та розвиток методичної компетентності викладача вищого навчального закладу відбувається через різні напрямки підготовки: професійну, гуманітарну, соціальну, економічну, природничу та наукову освіту, а також через практичну діяльність. Методика виконує тактичні завдання, розробляючи алгоритми для конкретних педагогічних умов та об'єктів, використовуючи відповідні методи, прийоми та засоби. Вона фокусується на організації викладацької діяльності, спрямованої на формування компетентностей, світогляду та розвиток інтелектуальних і творчих здібностей студентів. Викладач має бути методично підготовленим для ефективного проведення

⁸² Руденко Л. А., Оверко Н. Я. Розвиток педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін у процесі підвищення кваліфікації. *Естетика і етика педагогічної дії*: зб. наук. праць. 2016. Вип. 14. С. 150–164.

⁸³ Руденко Л., Литвин А. Розвиток педагогічної майстерності викладачів закладів вищої освіти у процесі підвищення кваліфікації. *Сучасні напрями вдосконалення педагогічної майстерності викладачів*: матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 27–28 квіт. 2023 р.) / Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів : Академія ДПтС, 2023. С. 154–156. URL: https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/12370/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7_%D0%A0%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%9B_%D0%9B%D0%B8%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%BD_%D0%90_%D0%A7%D0%94%D0%90%D0%9F%D0%A1_2023.pdf.

педагогічного процесу, тому методична компетентність є основною складовою професійної компетентності. Хоча науковці ще працюють над компонентною структурою методичної компетентності, можна виділити такі основні складові: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, функціонально-діяльнісний, рефлексивний та експертно-оцінний компоненти.⁸⁴

Таким чином, впровадження публічної історії у навчальний процес вищих навчальних закладів стикається з кількома важливими проблемами. Однією з них є відсутність достатньої підготовки викладачів до використання нових методик і інтерактивних інструментів, що ускладнює ефективну реалізацію публічної історії. Крім того, недостатня інтеграція публічної історії в навчальні програми та матеріали не сприяє розвитку студентів як активних учасників сучасного суспільства. А тому існує потреба в адаптації навчальних курсів до сучасних вимог і забезпеченні доступу до сучасних ресурсів та платформ, що вимагає не тільки фінансових вкладень, але й ефективного управління процесом впровадження. Тому для успішної інтеграції публічної історії необхідно подолати ці труднощі за допомогою комплексного підходу до навчання, підтримки викладачів і забезпечення актуальних ресурсів для студентів.

4.3. Перспективи розвитку публічної історії як навчальної дисципліни в умовах реформування системи вищої освіти.

Перспективи розвитку публічної історії як навчальної дисципліни в умовах реформування системи вищої освіти відкривають нові можливості для вдосконалення педагогічного процесу. Сучасні зміни в освітній політиці та інтеграція інноваційних технологій створюють сприятливе середовище для впровадження публічної історії, що сприяє активному залученню студентів до аналізу історичних подій через сучасні формати комунікації. Реформи в освіті зосереджують увагу на міждисциплінарному підході та інтеграції нових

⁸⁴ Яковенко О. Розвиток методичної компетентності викладача ЗВО як науково-педагогічна проблема. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2022. Вип. 86. С. 221–227. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/38082>.

методик навчання, що дозволяє розвивати публічну історію як ключову складову вищої освіти. В умовах цих змін важливо врахувати як потенційні переваги, так і можливі складнощі, щоб забезпечити ефективний розвиток цієї дисципліни.

Зокрема, при викладанні публічної історії варто забезпечити можливість реалізації міждисциплінарного підходу, що дасть змогу реалізувати всі напрями публічної історії у навчальному процесі. Застосування міждисциплінарного підходу відкриває нові можливості для інтеграції економічних і позаекономічних факторів розвитку, що дозволяє переосмислити традиційні способи вирішення старих проблем і виявити нові джерела для економічного та соціального прогресу. Міждисциплінарний підхід не замінює методи окремих наук, а навпаки, доповнює їх, забезпечуючи ширший і глибший погляд на досліджувані об'єкти та завдання. Таким чином, міждисциплінарні дослідження сприяють ефективнішому вирішенню актуальних економічних, управлінських і соціальних проблем.⁸⁵

Міждисциплінарність як інноваційна стратегія наукового пошуку глибоко пронизана ідеями герменевтики, зокрема теорією герменевтичного кола, заснованою на діалектиці частини і цілого. Ще Фрідріх Шлейєрмахер стверджував, що розуміння цілого передбачає розуміння окремих частин, при цьому цілісне сприйняття домінує над частковим. Мартін Гайдеггер доповнює це розуміння, вважаючи герменевтичне коло рухом від первинного розуміння до глибшого розуміння, де розуміння стає лише начерком смислу. Міждисциплінарний підхід передбачає вихід за межі традиційних дисциплін, щоб знайти нові перспективи, а також співпрацю з іншими сферами знання для розширення ресурсів і можливостей кожної дисципліни. Формами міждисциплінарної взаємодії є мультидисциплінарність, що полягає в

⁸⁵ Огнев'юк В., Проценко О. Міждисциплінарний підхід у професійній підготовці здобувачів вищої освіти в умовах магістратури (на прикладі навчальної дисципліни «Освітологія»). *Educological discourse*. 2021. № 2 (33). URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36918/1/V_Ogneviuk_O_Protsenko_O_Melnychenko_2_IS_I_PSP.pdf.

доповненні однієї дисципліни знаннями з іншої, і трансдисциплінарність, яка передбачає перетікання дослідницького пошуку між різними полями знань.⁸⁶

О. Федоренко та С. Шевцов підкреслюють такі переваги міждисциплінарного підходу:

1. Сприяння залученню студентів до навчання та формуванню мотивації до глибокого осмислення знань, що важливі для їхньої професійної самореалізації.

2. Можливість застосовувати отримані знання в різних сферах діяльності.

3. Шанс по-новаторськи сприймати та інтерпретувати засвоєний матеріал.

4. Розширення кругозору, розвиток особистісної автономії та креативного потенціалу студентів.

5. Інтеграція освоєних знань, навичок і вмінь в єдину цілісність та її сприйняття як неподільного комплексу.

6. Реалізація основних дидактичних принципів навчання.⁸⁷

Сучасні дослідники зосереджують увагу на практичній реалізації міждисциплінарного підходу через створення міждисциплінарних освітніх програм, що передбачають запозичення ідей і навичок з однієї дисципліни для збагачення іншої з метою надання додаткової освіти. Узгодженість таких програм визначається дидактичною метою та змістом. Комплексна система освіти включає взаємопов'язані тематичні та структурні елементи, систему досліджень, термінологічну базу тощо.

В українському освітньому середовищі особливо помітною є адаптація європейських освітніх імперативів у сфері вищої освіти. Закон України «Про вищу освіту» (Стаття 9, пункт 4) дозволяє створення міждисциплінарних

⁸⁶ Макух Д. Міждисциплінарний підхід як інноваційна стратегія сучасної вищої школи. *Молодий вчений*. 2023. № 6 (118). С. 51–55. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5882/5753>.

⁸⁷ Федоренко О.І., Шевцов С.О. Зміст професійної компетентності працівників експертної служби МВС Укра-їни. *Військова освіта: зб. наук. праць / Націон. ун-т оборони імені Івана Черняхівського*. 2017. № 1 (35). С. 192–199.

освітньо-наукових програм на другому (магістерському) рівні, якщо це відповідає стандартам вищої освіти. Окрім того, Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, затверджена розпорядженням КМ України від 23 лютого 2022 року № 286-р, визнає міждисциплінарність (мультидисциплінарність) як один із світових трендів майбутнього, що передбачає свободу вибору та формування індивідуальної освітньої траєкторії.⁸⁸

Задля більш ефективного розвитку публічної історії як навчальної дисципліни ЗВО варто розглянути можливість співпраці з іншими закладами вищої освіти, як українськими, так і закордонними. Аналіз наукових джерел показує, що педагогічне партнерство стає все більш поширеним у закладах вищої освіти України в останні роки. Науковий дискурс використовує подібні терміни для опису сутності педагогічної взаємодії всіх учасників освітнього процесу, зокрема, педагогічне співробітництво, педагогічне партнерство та освітнє партнерство. М. Тишкович визначає педагогіку співробітництва як «систему методів і прийомів виховання і навчання, що базується на принципах гуманізму і творчого підходу до розвитку особистості».⁸⁹

О. Тадеуш визначає педагогічне партнерство як «процес суб'єкт-суб'єктних відносин в організації та проведенні спільної ціннісно-орієнтованої діяльності, заснований на конструктивному діалоговому спілкуванні, який розширює мотиваційне розуміння освітнього процесу та призводить до якісних змін».⁹⁰

⁸⁸ Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 286-р від 23.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>.

⁸⁹ Тишковець М. Педагогіка партнерства як провідний принцип нової української школи. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 05 березня 2020 р. Київ: Педагогічна думка, 2020. С. 166–168.

⁹⁰ Тадеуш О.М. Освітнє партнерство у просторі вищої школи: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2020. №33 (1). С. 61–68.

Соціально-культурне партнерство між закладами вищої освіти та соціально-культурними установами (бібліотеками, музеями, творчими центрами, спортивними базами, палацами культури) включає:

1. Проведення виїзних практичних занять для студентів в цих закладах з метою залучення їх до культурної, мистецької творчості та дозвілленої діяльності.
2. Впровадження інтерактивних програм, розроблених спільно зі студентами та співробітниками культурних установ, у практичну діяльність.
3. Організацію публічних лекцій, науково-практичних вебінарів, семінарів та майстер-класів для професійного розвитку студентів.

Інформаційне партнерство допомагає закладам вищої освіти в розв'язанні управлінських питань за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).⁹¹

Основною метою вищої освіти на початку нового століття є підготовка студентів до життя та роботи в глобалізованому суспільстві – складному і взаємопов'язаному світі, де локальні проблеми все більше переплітаються з глобальними. У цьому контексті набувають важливості міжнародні та міжкультурні навички й знання, усвідомлення потреби активно взаємодіяти з представниками інших культур, а також здатність мислити на локальному, національному та глобальному рівнях. Інтернаціоналізація європейської університетської освіти є багатогранним процесом, що залежить від соціокультурних, економічних та політичних факторів, які його стимулюють у країнах ЄС. Вона має важливе значення для розвитку амбітного, активного та орієнтованого на майбутнє суспільства, а також сприяє соціокультурному зростанню та економічному прогресу. Інтернаціоналізація є необхідною

⁹¹ Ситнік Т. Особливості використання педагогічного співробітництва та партнерства у закладах вищої освіти України. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. 2022. Вип. 2. С. 57–64. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4597>.

умовою для успішної міжнародної співпраці в глобальному контексті, відкриваючи нові можливості та розширюючи горизонти.⁹²

Важливо підкреслити, що розвивати публічну історію як навчальну дисципліну варто паралельно із реформуванням вищої освіти, що сьогодні в Україні набуває все більших обертів. Зараз, коли триває війна, але Україна вже досягла моральної та ціннісної перемоги, і знаходиться в центрі світової уваги як країна-лідер, яка може вплинути на формування нової світової системи безпеки, надзвичайно важливо зазначити, що ця війна повинна прискорити або завершити всі ключові реформи, розпочаті в різних сферах українського суспільного життя.⁹³

Трансформація системи вищої освіти в Україні сьогодні характеризується кількома важливими тенденціями: посиленням автономії університетів, збільшенням відповідальності за якість освіти, удосконаленням управлінських моделей та кращим відповідністю до вимог ринку праці. Програмні документи зосереджують увагу на забезпеченні фінансової та управлінської незалежності закладів вищої освіти, підвищенні мотивації керівників і викладачів, фокусуванні на якості освіти та покращенні попиту на випускників на ринку праці. У 2019 році в законодавстві про вищу освіту відбулися значні зміни, що стосуються оновлення стандартів освітніх програм, компетенцій, рівнів освіти та ліцензійних умов. Ці зміни зумовлені як загальними реформами в Україні, так і глобалізаційними процесами, включаючи інтеграцію країни в європейський освітній простір. Проте динаміка розвитку суспільства постійно породжує нові тенденції або надає новий зміст вже існуючим, що підкреслює

⁹² Ажажа М., Остенда А. Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти. *Наукові записки БДПУ*. 2022. Вип. 2. С. 11–27. URL: <https://journals.bdpu.in.ua/index.php/ped/article/view/193/176>.

⁹³ Квіт С. Усе має змінитися: десять кроків з реформування вищої освіти після війни. 31 березня 2022. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c7402f02-a1ff-4270-8af5-5b632b6509f8/content>.

необхідність наукового аналізу процесів формування та функціонування освітньої сфери.⁹⁴

Реформування вищої освіти в умовах глобалізації має можливість відновити свій престиж та значущість для суспільства, оновивши цілі та завдання університетів, впровадивши інформаційно-комунікаційні технології та змінюючи формат організації освітнього процесу. У цьому плані особистість, її емоції, мотивації та розвиток стають ключовими чинниками. Володіння актуальними навичками та вміннями, які затребувані на сучасному ринку праці: гнучкість мислення, формування власної думки, впевненість у прийнятті рішень, взаємодія з партнерами, управління персоналом та комплексне вирішення проблем, набуває особливого значення для сучасного спеціаліста.

Глобалізація університетів є специфічним інтеграційним процесом, що включає пошук сучасних форм взаємодії у сфері вищої освіти, що передбачає вивчення основних дисциплін навчального плану, що дозволить модернізувати освітню галузь, сприятиме її інтеграції у міжнародне освітнє співтовариство і забезпечить визнання українських дипломів на міжнародному рівні.⁹⁵

Незважаючи на широкий спектр напрямів реформування університетської освіти, основна увага зосереджена на розвитку наукової та науково-технічної діяльності в університетах і інших вищих навчальних закладах, а також на отриманні результатів наукових досліджень, що відповідають сучасним вимогам. Важливою є також тісна взаємодія наукової діяльності з потребами споживачів наукових результатів, зокрема з бізнесом.

Щоб досягти цієї мети, потрібно подолати ряд суттєвих перешкод, як-от недостатнє фінансування наукових досліджень, відтік наукових кадрів, погіршення вікової структури наукових працівників та інші проблеми, що

⁹⁴ Кормич Л., Кормич А. Варіативні можливості реформування вищої освіти України в європейському контексті. *Актуальні проблеми політики*. 2020. Вип. 65. С. 18–25. URL: https://www.researchgate.net/profile/Anatolii-Kormych/publication/344530555_Variativni_mozlivosti_reformuvanna_visoi_osviti_Ukraini_v_evropejskomu_konteksti/links/602675f792851c4ed56729b6/Variativni-mozlivosti-reformuvanna-visoi-osviti-Ukraini-v-evropejskomu-konteksti.pdf.

⁹⁵ Ісаєва О. Вектор реформування вищої освіти в умовах глобалізації. *Молодь і ринок*. 2021. № 7-8. С. 29–32. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/242568/240514>.

безпосередньо впливають на наукові дослідження і розробки. Однак, навіть якщо ці проблеми будуть вирішені, це може не забезпечити організацію інноваційного процесу в Україні, оскільки потрібно також відповісти на питання про актуальність інновацій для українського внутрішнього ринку. Низька ефективність використання людського капіталу і недостатні результати наукових досліджень є лише частиною стримуючих факторів розвитку інноваційної діяльності.⁹⁶

Отже, перспективи розвитку публічної історії як навчальної дисципліни в умовах реформування системи вищої освіти виглядають досить позитивно. Інтеграція публічної історії в освітній процес дозволяє зосередитися на практичному застосуванні історичних знань, що відповідає сучасним вимогам ринку праці, підвищує медійну та культурну грамотність студентів, а також сприяє більш активному залученню їх до дослідження і популяризації історії через нові медіа та соціальні платформи. Реформи у вищій освіті, зокрема підвищення автономії університетів і адаптація до потреб ринку праці, можуть сприяти створенню інноваційних курсів і програм у цій сфері, що, в свою чергу, підвищить значення публічної історії у суспільному житті та науковій діяльності загалом.

⁹⁶ Татарінов В., Татарінов В. Реформи вищої освіти та проблеми їх реалізації в Україні. *Академічний огляд*. 2020. № 1 (52). С. 60–71.

ВИСНОВКИ

Історіографія проблеми публічної історії охоплює широкий спектр досліджень, проте існує багато невивчених напрямів, особливо в умовах російсько-української війни. Вплив конфлікту на формування та зміст історичних наративів потребує детального аналізу, оскільки війна суттєво модифікує історичну пам'ять. Окрім цього, інтеграція публічної історії як навчальної дисципліни в українських закладах вищої освіти також залишається недостатньо дослідженою. Немає чітких моделей ефективного впровадження публічної історії у навчальний процес і невирішені труднощі, з якими стикаються освітні установи при адаптації цієї дисципліни. Ці прогалини в знаннях вимагають поглибленого дослідження та системного підходу до їх вирішення. Джерельна база дослідження є досить обширною, що дозволяє комплексно оцінити розвиток публічної історії у сучасному науковому середовищі та проаналізувати формування цієї дисципліни у закладах вищої освіти.

У сучасному науковому середовищі публічна історія активно інтегрує цифрову історію для збереження та популяризації історичних знань за допомогою новітніх технологій, що забезпечує широкий доступ до інформації та сприяє новим формам взаємодії з громадськістю, що, в свою чергу, впливає на формування колективної пам'яті. Завдяки цьому спільнота може зберігати та транслювати свої спільні спогади про минуле у доступних та інтерактивних форматах. Використання інноваційних методів також сприяє зміцненню громадянської ідентичності, оскільки доступ до історичних даних і можливість їх активної інтерпретації допомагають формувати відчуття приналежності та участі в політичному суспільстві. Таким чином, цифрова історія, колективна пам'ять і громадянська ідентичність тісно взаємодіють і доповнюють один одного у вимірі сучасної публічної історії.

Використання наукових методів і методологій у публічній історії є надзвичайно важливим для забезпечення точності та об'єктивності в поданні

історичних фактів. Мультиперспективний підхід дозволяє враховувати різні точки зору, що сприяє кращому розумінню минулого та врахуванню різноманітних соціальних і культурних факторів. Інтерпретативний підхід акцентує на значенні історичних фактів і їх сутності, що допомагає створити комплексний образ минулого. Документальні джерела, зокрема, архіви і первинні матеріали, служать основою для реконструкції історичних подій та їх різних інтерпретацій, що дозволяє краще оцінити вплив минулого на сучасність.

Публічна історія в Україні перебуває на стадії формування і має відмінності від подібних підходів у зарубіжних країнах. В Україні ця концепція стикається має певні складнощі, зокрема, пов'язані з питаннями історичної політики та національної самоідентифікації. Тим не менш, публічна історія в Україні має потенціал для забезпечення більшої відкритості та активного залучення громадськості до процесу розуміння і інтерпретації історії. Важливо, щоб публічна історія не лише служила політичним цілям, а й сприяла конструктивному діалогу та розширенню знань про минуле серед широкої аудиторії. Для цього необхідно інтегрувати публічну історію в освітні та культурні проекти та забезпечити доступність історичних знань та їх адекватне сприйняття в суспільстві.

У провідних країнах світу публічна історія є важливим інструментом державної та управлінської діяльності, що відіграє ключову роль у формуванні національної ідентичності та суспільного дискурсу. Наприклад, у США та Австралії публічна історія активно використовується для популяризації історичної пам'яті та інтеграції її в сучасну політику. Ця сфера охоплює не лише офіційні наративи, але й взаємодію з громадськістю через музеї, меморіали та публічні освітні програми. Крім того, важливим елементом публічної історії в цих країнах є застосування новітніх технологій для дослідження та презентації історії, що дозволяє залучати ширшу аудиторію та створювати нові формати для взаємодії з минулим.

Етичні питання та політичні проблеми, що виникають у процесі становлення публічної історії, включають питання маніпуляції історичними фактами та використання історії для політичних цілей. Політики часто спотворюють історичні факти для просування своїх ідеологій, що може призвести до створення небезпечних міфів і порушення об'єктивності історії. Політичні маніпуляції можуть поглиблювати соціальні розбіжності та підривати довіру до історичних знань. Тому важливо, щоб публічна історія базувалася на перевірених фактах, а не на ідеологічних інтерпретаціях, щоб уникнути політичної експлуатації історії і забезпечити більш збалансоване розуміння минулого, що сприяє розвитку національної єдності та соціального миру.

Політичний та ідеологічний тиск є однією з головних загроз для розвитку публічної історії, оскільки це може призвести до спотворення або маніпуляції історичними подіями в інтересах певних владарюючих або ідеологічних груп. Політичний та ідеологічний тиск часто призводить до створення міфів і маніпулятивних наративів, які викривлюють науковий підхід до вивчення минулого та спотворюють суспільне сприйняття історії. Викривлення історичних фактів ускладнюють об'єктивне відтворення історичних подій і сприяють виникненню розбіжностей у суспільній пам'яті. Щоб публічна історія могла виконувати свою основну функцію – об'єктивне відображення минулого на основі достовірних фактів – вона повинна залишатися незалежною від політичного впливу. Важливим є забезпечення академічної свободи та дотримання наукового підходу, щоб уникнути ідеологічної монополізації історичного знання.

Перспективи розвитку публічної історії значно зростають завдяки впливу ІТ-технологій і процесам глобалізації. ІТ-технології забезпечують збереження та доступне представлення великих обсягів історичних даних, що робить історичні дослідження більш інтерактивними і доступними для широкої аудиторії. Глобалізація сприяє обміну історичними знаннями між культурами і націями та розширює горизонти публічної історії та підвищує її

універсальність. Нові цифрові платформи та інструменти допомагають інтегрувати історичні знання в повсякденне життя і освіту. Однак ці зміни також створюють нові проблеми, зокрема, у сфері перевірки достовірності інформації та забезпеченні історичної точності.

Аналіз навчальних програм з публічної історії в закладах вищої освіти показує, що ця сфера знань пережила значні зміни та розвиток за останні десятиліття. Формування публічної історії як академічної дисципліни характеризувалося особливостями в розробці теоретичних основ, методологічних підходів і практичних застосувань, що відповідають сучасним вимогам суспільства. Сучасні навчальні програми зосереджують увагу на використанні публічної історії в культурних, соціальних та комунікаційних вимірах, що дозволяє краще реагувати на актуальні проблеми і потреби публічного простору. Сьогодні освітні програми з публічної історії включають практичні курси та проекти, які сприяють активній участі студентів у популяризації історичних знань через різноманітні медійні та культурні платформи.

Впровадження публічної історії у навчальний процес закладів вищої освіти має кілька актуальних проблем. Недостатня підготовка викладачів до використання нових методик та інтерактивних інструментів ускладнює ефективну реалізацію цієї дисципліни. Окрім того, недостатня інтеграція публічної історії у навчальні програми та матеріали не сприяє розвитку студентів як активних учасників сучасного суспільства. Для подолання цих труднощів необхідно адаптувати навчальні курси до сучасних вимог і забезпечити доступ до актуальних ресурсів та платформ, що вимагає як фінансових вкладень, так і ефективного управління процесом впровадження. Таким чином, для успішної інтеграції публічної історії потрібно подолати ці проблеми за допомогою комплексного підходу до навчання, підтримки викладачів та надання актуальних ресурсів студентам.

Перспективи розвитку публічної історії як навчальної дисципліни в умовах реформування системи вищої освіти виглядають досить позитивно.

Інтеграція публічної історії в освітній процес дозволяє зосередитися на практичному використанні історичних знань, що відповідає сучасним вимогам ринку праці, підвищує медійну та культурну грамотність студентів, а також сприяє їх більш активному залученню до дослідження і популяризації історії через нові медіа та соціальні платформи. Реформи у вищій освіті, зокрема підвищення автономії університетів та адаптація до потреб ринку праці, можуть стимулювати створення інноваційних курсів і програм у цій сфері, що, у свою чергу, підвищить значення публічної історії в суспільному житті та науковій діяльності.

Перспективи подальшого дослідження означеної теми включають вивчення ефективності публічної історії як інструменту національної освіти та формування активної громадянської позиції, а також аналіз її впливу на політичні та соціальні процеси в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажажа М., Остенда А. Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти. *Наукові записки БДПУ*. 2022. Вип. 2. С. 11–27. URL: <https://journals.bdpu.in.ua/index.php/ped/article/view/193/176>.
2. Асатуров С., Мартинов А. Колективна пам'ять у вимірі соціальних інституцій. *Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України та світу: мат. міжн. наук.-практ. конф., секція 4: Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни та глобальних викликів* (м. Київ, 25 трав. 2023 р.). Київ, 2023. С. 102–105. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u381/sekcija_4_yakist_osviti_i_gumanitarna_nauka.pdf#page=101.
3. Ассман А. Простори спогаду. Форми трансформації культурної пам'яті / пер. з нім. К. Дмитренко, Л. Доронічева, О. Юдін. Київ: Ніка-Центр, 2012. 234 с.
4. Афанасьєв О., Василенко І. Метамодерн і метанарративи: нові старі цінності. *Філософія та гуманізм*. 2022. Вип.2 (16). С. 4–10. URL: http://dspace.op.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/14240/1/1%28Fil_Hum_16%29.pdf.
5. Афанасьєв О., Василенко І. Наративи і ідеологія. *Уйомовські читання (2023): матеріали Наукових читань пам'яті Авеніра Уйомова / упор. і ред. К. В. Райхерт*. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2023. С. 9–10. URL: http://dspace.op.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/14251/1/%D0%A3%D0%B9%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_2023.pdf.
6. Богдан О., Тарасевич В. Підвищення кваліфікації викладачів ЗВО. *Управління якістю підготовки фахівців*. 2020. С. 11–12. URL: <http://mx.odaba.edu.ua/bitstream/123456789/8807/1/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BA>

%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%87%D1%96%D0%B2%20%D0%97%D0%92%D0%9E.pdf.

7. Бруханський Р. *Методологія наукових досліджень: навч. посіб. (для студ. спец. 071 Облік і оподаткування)*. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2022. 208 с. URL:

http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45204/1/%d0%91%d1%80%d1%83%d1%85%d0%b0%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9_%d0%9c%d0%9d%d0%94_2022.pdf.

8. Вергун В. Проблеми політизації історії України. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я*. 2022. С. 739. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/bitstreams/616e8b82-b39e-4a04-80f6-9522fa13ea0e/download>.

9. Верховцева І. Глобальна історія: контури дослідницького поля. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Історичні науки. 2021. № 4. С. 139–146. URL: https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/4_2021/23.pdf.

10. Виздрік В., Мельник О. Ідеологія – інформаційна складова російської агресії. *Військово-науковий вісник*. 2023. № 39. URL: <http://vnv.asv.gov.ua/article/view/280197>.

11. Голубчик Г. «Публічна історія» як сфера державно-управлінської діяльності: зарубіжний досвід. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 1 (20). С. 51–58. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/dums_2014_1_8.pdf.

12. Гордієнко Н. Кейс-метод як засіб формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників у вищій школі. *Людинознавчі студії*. Серія: Педагогіка. 2017. Вип. 4/36. С. 64–73.

13. Готра О. Історія України в контексті глобалізації. *Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція з міжнародною участю «Україна і світ: соціально-гуманітарні виміри безпеки та співпраці»*. 2023. С. 65–71. URL: https://dpu.edu.ua/images/2024/Photo_dlya_novyn_2024/Kafedra%20psihologii%20pedagogiki%20ta%20suspilnih%20disciplin/01_sicen_Kafedra%20psihologii%20pedagogiki%20ta%20suspilnih%20disciplin/Zbirnik%20konferencii%2024.11.23%20Ukraina%20i%20svit%20socialno-gumanitarni%20vimiri%20bezpeki%20ta%20spivpraci.pdf#page=66.

14. Джеремі Адельман. Що таке глобальна історія сьогодні?. *Historians*. 4 лютого 2018. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/dyskusiya/2387-dzheremi-adelman-shcho-take-globalna-istoriya-sogodni>.

15. Джиджора І. Публічна історія в Україні. Історична політика чи публічна історія?. *The XXX International Science Conference «Interaction of society and science: problems and prospects»*, June 15 – 18, London, England, 2021. С. 158–160. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2021/06/XXX-Conference-June-15-18-2021-London-England.pdf#page=159>.

16. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Академвидав, 2014. 218 с.

17. Дубінський В. А. Методика викладання історії: навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи студентів історичного факультету. 2-е вид., виправлене і доповнене. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. 86 с.

18. Дудар О. Образ війни в площині публічної історії: на прикладі відео українських та російських Youtube каналів. *Teka kom. Pol.-ukr. Zwiqz. Kult. KUL*, 2023. Р. 1–18. URL: https://www.researchgate.net/profile/Olga-Dudar/publication/377402716_OBRAZ_VIJNI_V_PLOSINI_PUBLICNOI_ISTORII_NA_PRIKLADI_VIDEO_UKRAINSKIH_TA_ROSIJSKIH_YOUTUBE_KANALI_V/links/65a520948ee032139ae7bd46/OBRAZ-VIJNI-V-PLOSINI-PUBLICNOI-

ISTORII-NA-PRIKLADI-VIDEO-UKRAINSKIH-TA-ROSIJSKIH-YOUTUBE-KANALIV.pdf.

19. Зайцев О. Різні погляди на історію - нормально. Небезпечна їхня політизація. *Історична правда*. 28 квітня 2011. URL: https://www.istpravda.com.ua/columns/4db97fee9c53f/view_news/.

20. Зінченко Д., Дерунов М. Теоретичні дослідження громадянської ідентичності. *Питання сучасної науки і права*. Суми, 2023. С. 185–187. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a2ce330c-fcee-4c7c-9975-b02714ae9ed7/content>.

21. Ісаєва О. Вектор реформування вищої освіти в умовах глобалізації. *Молодь і ринок*. 2021. № 7-8. С. 29–32. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/242568/240514>.

22. Історія: «єдина наука» чи інструмент політики, крайнім виявом якої є війна?. Володимир Литвин: офіційний сайт. URL: https://lytvyn.com.ua/history_a_single_science_or_a_policy_tool.

23. Касьянов Г. Історична пам'ять та історична політика: до питання про термінологію й генеалогію понять. *Український історичний журнал*. 2016. № 2. С. 118–137. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/125193/07-Kasianov.pdf?sequence=1>.

24. Квіт С. Усе має змінитися: десять кроків з реформування вищої освіти після війни. 31 березня 2022. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c7402f02-a1ff-4270-8af5-5b632b6509f8/content>.

25. Киридон А. Соціалізація поколінь: колективна пам'ять у смислового просторі ідентичності. *Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних та соціально-політичних контекстах*. 2024. С. 114–116. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8a021695-0b65-4e18-8716-558ee273fe06/content#page=114>.

26. Киричок Л. Політика пам'яті як метод ідеологічної маніпуляції. *Соціальні та політичні конфігурації модерну: політична влада в Україні та світі*: Матеріали IV міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, 3-4 червня 2015 р.) / Укладачі Г. Дерлуг'ян, А.А. Мельниченко, П.В. Кутуєв, А.О. Мігалуш. К.: 2015. С. 348–349. URL: http://www.sociology.kpi.ua/wp-content/uploads/2015/06/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD_2015.pdf#page=348.

27. Кіянка І. Взаємодія держави і груп тиску в сучасному політичному процесі України. *Науковий вісник*. 2009. Вип. 4. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jan/26569/kijanka.pdf>.

28. Козлова Л. Інноваційні підходи до викладання історії у закладах вищої освіти: від традиційних методів до цифрових ресурсів. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 8 (14). С. 865–872. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/download/5849/5882>.

29. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 558.

30. Коляда І., Камбалова Я. Мультиперспективність історії в умовах Нової української школи. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2023. Вип. 34. С. 159–171. URL: <http://pedosv.kpnu.edu.ua/article/view/283982>.

31. Комбалова Я. Роль мультиперспективного підходу у навчанні історії в умовах Нової української школи. *Актуальні проблеми теорії та методики навчання історії*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 10 травня 2023 р.) / Запорізький національний університет. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2023. С. 84–90. URL: https://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Conference/aktual__n___problemi_tmn___pdf#page=84.

32. Коник А. «Історична пам'ять» та «політика пам'яті» в епоху медіакультури. *Вісник Львівського університету*. 2009. №32. С. 153–163. URL:

http://www.sociology.kpi.ua/wp-content/uploads/2015/06/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD_2015.pdf#page=348.

33. Кормич Л., Кормич А. Варіативні можливості реформування вищої освіти України в європейському контексті. *Актуальні проблеми політики*. 2020. Вип. 65. С. 18–25. URL: https://www.researchgate.net/profile/Anatolii-Kormych/publication/344530555_Variativni_mozlivosti_reformuvanna_visoi_osviti_Ukraini_v_evropejskomu_konteksti/links/602675f792851c4ed56729b6/Variativni-mozlivosti-reformuvanna-visoi-osviti-Ukraini-v-evropejskomu-konteksti.pdf.

34. Кравченко Т. Студіювання поняття «громадянська ідентичність» у науковому дискурсі. *Theoretical and Methodical Problems of Children and Youth Education*. 2021. № 25. Р. 190–199. URL: <https://ojs.ipv.org.ua/index.php/journal/article/view/105/108>.

35. Крисаченко В. С. Український історичний наратив та його роль у формуванні національної ідентичності. *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства*. Київ: УАІД «Рада», 2007. Т. XV. С. 404–412.

36. Крохмаль Н. Особливості переговорного процесу в диджитал суспільстві. *Співвідношення соціального-індивідуального у сучасних комунікативних процесах*: збірник наукових праць. 2024. С. 60–63. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/63899/1/%D0%9A%D1%80%D0%BE%D1%85%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D1%8C.pdf>.

37. Лист-застереження українських істориків з приводу планів зведення Меморіального центру Голокосту «Бабин Яр». 30 березня 2017. URL: http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7706/1/%d0%97%d0%b2%d0%b5%d1%80%d0%bd%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d1%8f_%d0%b7%d0%b0%d1%81%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b6%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d1%8f.pdf.

38. Ліотар Ж.-Ф. Ситуація постмодерну. *Філософська і соціологічна думка*. 1995. Вип. 5-6. С. 15–38.

39. Лозовий В. Історична політика в країнах Європейського Союзу як чинник консолідації суспільства та примирення народів: досвід для України. *Стратегічна панорама*. 2017. Вип. 1. С. 30–35. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Stpa_2017_1_7.pdf.
40. Лозовий В. Основні тенденції історичної політики Польщі: виклики для України. *Стратегічні пріоритети*. 2017. Вип. 4 (45). С. 147–154. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=spa_2017_4_18.
41. Макух Д. Міждисциплінарний підхід як інноваційна стратегія сучасної вищої школи. *Молодий вчений*. 2023. № 6 (118). С. 51–55. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5882/5753>.
42. Методичний посібник з навчального курсу «Публічна історія» (освітньо-кваліфікаційний рівень – магістр, спеціальність 032 – історія та археологія). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. 45 с. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/02/Vse-metodychka.pdf>.
43. Мішалова О. Історичний наратив: аспекти дослідження. *Дослідження і розвідки з всесвітньої історії і правознавства*: зб. наук. праць. 2012. Вип. 10. С. 72–81. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/9989/1/%d0%9c%d1%96%d1%88%d0%b0%d0%bb%d0%be%d0%b2%d0%b0%20%d1%81.72-81.pdf>.
44. Огнев'юк В., Проценко О. Міждисциплінарний підхід у професійній підготовці здобувачів вищої освіти в умовах магістратури (на прикладі навчальної дисципліни «Освітологія»). *Educological discourse*. 2021. № 2 (33). URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36918/1/V_Ogneviuk_O_Protsenko_O_Melnycenko_2_IS_IPSP.pdf.

45. Онопрієнко М. Інформаційні технології в науці: методологічний вплив і проблеми. *Science and Science of Science*. 2011. № 3. С. 48–58. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/49286/05-Onoprienko.pdf?sequence=1>.

46. Орлова Т. Розвиток публічної історії в Австралії. *Проблеми всесвітньої історії*. 2021. № 3(15). С. 193–208. URL: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_46869_2707-6776-2021-15-10.

47. Освітня програма «Практична (публічна) історія». Київський національний університет ім. Т. Шевченка. URL: <http://www.history.univ.kiev.ua/educational-programs/public-history/>.

48. Освітня програма «Публічна історія». Український державний хіміко-технологічний університет. URL: <https://udhtu.edu.ua/osvitnya-programa-publichna-istoriya>.

49. Подольський А. Сучасна історія як інструмент політичних маніпуляцій (на прикладі вивчення історії Голокосту). *Наукові записки ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 4 (90). С. 204–212. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/podolskyi_suchasna.pdf.

50. Почепцов Г. Не читайте чужих наративів. *Укрінформ*. 10 жовтня 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3596443-ne-citajte-cuzih-narativiv.html>.

51. Практики публічної історії в неформальній освіті: методи та ініціативи програми неформальної історичної освіти «Студії живої історії». 2017. 74 с. URL: <https://insha-osvita.org/article/praktyku-publichnoi-istorii-v-neformalnii-osviti/>.

52. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 286-р від 23.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>.

53. Публічна історія (план затв. 2023 р.). Волинський національний університет ім. Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/all-educations/publiczna-istoriya-plan-zatv-2023-r>.

54. Публічна історія / Public History. Український католицький університет. URL: <https://humaniora.ucu.edu.ua/academics/publiczna-istoriya-public-history/>.

55. Публічна історія України: силабус навчальної дисципліни. Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини. URL: https://history.udpu.edu.ua/images/%D0%A1%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D0%B1%D1%83%D1%81%D0%B8/%D0%A1%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D0%B1%D1%83%D1%81%D0%B8_%D0%BA%D0%B0%D1%84%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%B8_%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8/%D0%9F%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf.

56. Публічна історія: навчальний курс. Львівський національний університет ім. І. Франка. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/course/polityka-pamyati-na-postradyanskomu-prostori>.

57. Руденко Л. А., Оверко Н. Я. Розвиток педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін у процесі підвищення кваліфікації. *Естетика і етика педагогічної дії*: зб. наук. праць. 2016. Вип. 14. С. 150–164.

58. Руденко Л., Литвин А. Розвиток педагогічної майстерності викладачів закладів вищої освіти у процесі підвищення кваліфікації. *Сучасні напрями вдосконалення педагогічної майстерності викладачів*: матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 27–28 квіт. 2023 р.) / Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів : Академія ДПтС, 2023. С. 154–156. URL:

https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/12370/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7_%D0%A0%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%9B

%D0%9B%D0%B8%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%90_%D0%A7%D0%94%D0%90%D0%9F%D0%A1_2023.pdf.

59. Сараєва О. Теоретичні рамки феномену «історичного наративу». *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Історичні науки. 2023. № 4. С. 123–128. URL: https://hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/4_2023/20.pdf.

60. Святець Ю. Подібність та відмінність історичної інформатики та цифрової історії. *Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference «Theory and Practice of Science: Key Aspects»*. 2024. № 189. Р. 365–375. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/2709-4685/article/view/5473/5509>.

61. Ситнік Т. Особливості використання педагогічного співробітництва та партнерства у закладах вищої освіти України. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. 2022. Вип. 2. С. 57–64. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4597>.

62. Стельмах М. Публічна історія в Україні: історія і перспективи. *Традиційні і нові медіа: від історії до сучасності: збірник матеріалів звітної наукової конференції за 2019 рік (секція «Журналістики») / упоряд. Андрій Яценко*. Львів: Простір-М, 2020. С. 87–89. URL: <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/Zbirnyk-tez-zvitnoi-konferentsii-za-2019-rik-1.pdf#page=87>

63. Тадеуш О.М. Освітнє партнерство у просторі вищої школи: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія.Педагогіка*. 2020. №33 (1). С. 61–68.

64. Татарінов В., Татарінов В. Реформи вищої освіти та проблеми їх реалізації в Україні. *Академічний огляд*. 2020. № 1 (52). С. 60–71.

65. Тимків Н. Політика і історія. *Еспресо.TV*. 2 вересня 2016. URL: https://espresso.tv/blogs/2016/09/02/polityka_i_istoriya.

66. Тишковець М. Педагогіка партнерства як провідний принци нової української школи. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-*

конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 05 березня 2020 р. Київ: Педагогічна думка, 2020. С. 166–168.

67. Толмачова Ю., Кузіна К. Історична політика Польщі у XXI ст. *Вісник студентського наукового товариства ДОННУ ім. В. Стуса*. 2018. № 10. С. 75–78. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/5466>.

68. Толочко С. Громадянська ідентичність особистості: актуальність формування та виявлення в сучасній Україні. *Advanced Linguistics*. 2023. Vol. 11. P. 181–191. URL: <https://al.fl.kpi.ua/article/view/277433/279932>.

69. Удод О. Історична політика та академічна свобода істориків: вітчизняні стереотипи і світовий досвід. *Історіографічні дослідження в Україні*. 2018. С. 233–246. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/160408>.

70. Федоренко О.І., Шевцов С.О. Зміст професійної компетентності працівників експертної служби МВС України. *Військова освіта: зб. наук. праць / Націон. ун-т оборони імені Івана Черняхівського*. 2017. № 1 (35). С. 192–199.

71. Цифрова історія або digital history. *Міжнародний кур'єр*. 29 січня 2024. URL: [https://intercourier.news/2024/01/29/czyfrova-istoriya-abo-digital-history/#:~:text=%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20\(digital%20history\)%20%E2%80%93,%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8E%20%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%96%D0%B2%20%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B8%20%D0%B2%20%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B5%D1%82%D1%96..](https://intercourier.news/2024/01/29/czyfrova-istoriya-abo-digital-history/#:~:text=%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20(digital%20history)%20%E2%80%93,%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8E%20%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%96%D0%B2%20%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B8%20%D0%B2%20%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B5%D1%82%D1%96..)

72. Цифрова історія – осучаснене майбутнє історика?. Київ інтерактивний. URL: <https://kyiv.lvivcenter.org/tsyfrova-istoriia-osuchasnene-majbutnie-istoryka/>.

73. Чекаленко Л. Публічна історія: нове відкриття чи призабута давність?. *Проблеми всесвітньої історії*. 2021. № 2(14). С. 164–178. URL: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_46869_2707-6776-2021-14-7.

74. Шеховйова-Бурякова В., Сторожук С. Колективна пам'ять як чинник формування національної ідентичності. «У полоні спогадів: Україна у пошуках власної ідентичності» (в рамках програми МОН України Всеукраїнські сковородинські навчання «Пізнай себе»), 23 квітня 2021 р. Київ, 2021. С. 12–14. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u333/u_poloni_sporadiv_ukrayina_u_poshukah_vlasnoyi_identichnosti.pdf#page=12.

75. Шрамко О., Голубчик Г. Актуальні питання історичної політики в Чеській Республіці. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України: матеріали XXI наук.-практ. конф.* 9 травня 2024 р., м. Дніпро / за заг. ред. О. М. Рудіка. Дніпро: НТУ ДП, 2024. С. 61–62. URL: https://ipt.nmu.org.ua/ua/publications/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97_09_05_2024.pdf#page=62.

76. Яковенко Г. Г. Методика навчання історії: навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво ХНАДУ, 2017. 324 с.

77. Яковенко О. Розвиток методичної компетентності викладача ЗВО як науково-педагогічна проблема. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2022. Вип. 86. С. 221–227. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/38082>.

78. Яковенко О. Форми та види підвищення професійної компетентності науково-педагогічних працівників. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 74. С. 210–

213. URL: https://web.archive.org/web/20210416035412id_/http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/74/part_3/43.pdf.

79. Bal M. *Narratologie: essais sur la signification narrative dans quatre romans modernes*. Paris: Klincksieck, 1977. 199 p.

80. HistoryLab. URL: <https://historylab.net/>.

81. Liddington J. What Is Public History? Publics and Their Past, Meanings and Practices. *Oral History*. 2002. № 1 (30). P. 83–93.

82. NSF 06-572: Information and Intelligent Systems: Advancing Human-Centered Computing, Information Integration and Informatics, and Robust Intelligence. National Science Foundation. URL: <https://new.nsf.gov/funding/opportunities/information-intelligent-systems-core-programs/13707/nsf06-572/solicitation#toc>.

83. Sayer D. *The Coasts of Bohemia: A Czech History*. Princeton University Press 1998. 456 p.

84. Sebestyen V. *Revolution 1989: The Fall of the Soviet Empire*. New York, NY: Pantheon Books, 2009. 480 p.

85. What is public history?. Department of History, Geography and Philosophy. University of Louisiana at Lafayette. URL: <https://history.louisiana.edu/graduate-studies/masters-public-history/what-public-history>.

86. Zapis spotkania inaugurującego prace nad powstaniem Strategii Polskiej Polityki Historycznej w Belwederze, 17 listopada 2015 roku. 2015. 67 s. URL: https://www.prezydent.pl/storage/file/core_files/2021/8/5/e283c89495b5691530c7545261aab539/zapis_spotkania_dot._strategii_polskiej_polityki_historycznej.pdf.

